

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
ORGAAN VOOR DE MEDEDELINGEN VAN DE CENTRALE COMMISSIE VOOR DE RIJNVAART
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

21^e JAARGANG

WOENSDAG 21 OCTOBER 1936

No. 1086

COMMISSIE VAN REDACTIE:

P. Lieftinck; N. J. Polak; J. Tinbergen; F. de Vries en
H. M. H. A. van der Valk (Redacteur-Secretaris).

Assistent-Redacteur: L. R. W. Soutendijk.

Redactie-adres: Pieter de Hoochweg 122, Rotterdam.

Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruijgeplaatweg.

Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Advertenties voorpagina f 0,50 per regel. Andere pagina's f 0,40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van abonnementen en advertenties: Nijgh & van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gruvenhage. Postchèque- en giro-rekening No. 145192.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 16,—. Abonnementsprijs Economisch-Statistisch Maandbericht f 5,— per jaar. Beide organen samen f 20,— per jaar. Buitenland en Koloniën resp. f 18,—, f 6,— en f 23,— per jaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het weekblad en het Maandbericht gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties.

INHOUD.

	Blz.
DE NAASTE VOORUITZICHTEN VOOR INTERNATIONALE VALUTA-STABILISATIE door Prof. Dr. P. Lieftinck ..	758
Het monetaire driehoeksaccord door C. A. Klaasse ..	759
De wetgever en de goudclausule door Prof. Mr. M. H. Bregstein ..	760
Misverstanden door Prof. Dr. N. J. Polak ..	762
De eigendom in de nieuwe Russische grondwet door L. J. Legendijk ..	763
Het industrialisatievraagstuk door Dr. Joh. J. Hanrath ..	765
De Rijksmiddelen over September 1936 ..	767
BUITENLANDSCHE MEDEWERKING:	
Het „Pichu” systeem in de remises der Overzee-Chineezinnen naar China door Drs. Tjoa Soe Tjong ..	768
AANTEKENINGEN:	
De moeilijkheden tot binnenlandsche conjunctuurverbetering ..	770
Resultaat van de rondvraag van de Internationale Vereeniging voor de Suikerstatistiek ..	771
Aanbevelingen van den Conseil van de Internationale Kamer van Koophandel ..	773
MAANDLIJFERS:	
Overzicht van den stand der Rijksmiddelen ..	774
Statistieken:	
Groothandelsprijzen ..	774—775
Geldkoersen-Wisselkoersen-Bankstaten ..	773, 776

ROTTERDAM, 19 OCTOBER.

In verschillende landen zijn de afgelopen week belangrijke verklaringen, zoowel op politiek als op economisch gebied, afgelegd.

De rede van den Belgischen Koning over de toekomstige staatkunde van Zijn land werkte in de politieke centra veel opzien. Al wezen in den laatsten tijd reeds verschillende uitingen in Belgische politieke kringen op een kentering in de opvattingen, het zoo plotseling aan de orde stellen van dit vraagstuk werd niet verwacht.

De oudste zoon van President Roosevelt heeft een eveneens opzienwekkende verklaring afgelegd, namelijk, dat de President, na zijn eventuele herkiezing, het voornemen heeft aan de beginselen van de N.R.A. vast te houden. Hij zou pogingen willen aanwenden de door het Hooggerechtshof buiten werking gestelde N.R.A. tot wet te verklaren. Tot nog toe was deze uitspraak van het Hof nog niet in de verkiezingsredevoeringen van den President ter sprake gebracht en heerschte omtrent dit punt dus nog onzekerheid.

De overeenkomst tusschen de Vereenigde Staten, Engeland en Frankrijk, waarbij een nauwe technische samenwerking tusschen deze landen wordt verkregen, kan misschien tot een verbetering van den internationalen economischen toestand bijdragen. De Nederlandsche Regeering acht de regeling nog te beperkt, om er zich bij aan te sluiten.

Op handelspolitiek gebied zien wij aan den eenen kant een verlaging van invoerrechten in Nederlandsch Indië en ook Frankrijk maakte hiermede reeds een aanvang; dat de export van eieren naar Duitschland voor het eerst sedert 26 September weer is toegestaan en, naar verwacht wordt, zal kunnen toenemen, is eveneens een gelukkige omstandigheid, evenals het feit, dat de Zwitsersche Regeering het invoerrecht op eieren geheel heeft ingetrokken, zoodat grootere hoeveelheden naar dat land konden worden gezonden.

Anderzijds daarentegen heeft België op een, voor ons land onaangename verrassing gezorgd, toen het zonder voorafgaand overleg met de Nederlandsche Regeering den invoer van Nederlandsche landbouw- en zuivelproducten schorste en straffere invoerbepalingen voor deze producten in overweging nam.

De Grand Council van de Federation of British Industries heeft bij een bespreking van de devaluatie in de landen van het goudblok aangedrongen op bescherming, zoowel van den Engelschen export als van de binnenlandsche markt. De Poolsche Regeering zou maatregelen willen nemen in verband met de waardevermindering van verschillende buitenlandse valuta's. De reis, welke de vroegere Vice-President van de Bank Polski, Dr. Mlynarski, gaat maken naar Frankrijk, Zwitserland, Italië en Nederland wordt hiermede in verband gebracht.

Ook de geruchten, welke omtrent het Pond Sterling de ronde deden, doen zien, dat voorshands de internationale economische betrekkingen nog onzeker zijn.

DE NAASTE VOORUITZICHTEN VOOR INTERNATIONALE VALUTA-STABILISATIE.

In het Maandbericht van Lloyds Bank Ltd. verscheen thans juist een jaar geleden, nl. in October 1935, een artikel van de hand van den bekenden Engelschen economist J. M. Keynes, over de toekomst der buitenlandsche wisselkoersen, dat door de gebeurtenissen, welke gedurende de laatste weken op internationaal monetair gebied hebben plaats gevonden, weer aan actualiteit gewonnen heeft.

Keynes ontwikkelt in dat artikel de gedachte, dat een terugkeer naar meer stabiele wisselkoersverhoudingen niet met één slag te verwezenlijken is. Eerste voorwaarde om daartoe te geraken, achtte hij wegneming van de te hooge waardeering van de geldeenheden der goudbloklanden in verhouding tot den Dollar. Zoolang deze toestand bestendig bleef, liet zich voor het sterlingblok geen politiek denken, die het tegelijkertijd met beide muntgebieden in evenwicht bracht.

Doch ook wanneer de Dollar en de goudvaluta's zich aan elkaar zouden hebben aangepast, — devaluatie der laatste achtte hij zooland niet de eenige dan toch wel de meest waarschijnlijke weg —, oordeelde Keynes het oogenblik voor een meer definitieve regeling nog niet gekomen. Daaraan zou, naar zijne meening, een periode van experimentatie vooraf moeten gaan, waarin de meest gewenschte wisselkoersverhoudingen zouden moeten worden gezocht, „by a proces of trial and error”, in een geest van goed vertrouwen, maar zonder voorbarige afspraken.

Met verwerping van de simplistische methode, die evenwichtspariteiten berekent op basis van de verhouding der prijsniveaux, uitgedrukt in indexcijfers, gaf Keynes als factoren, die hij voor de bepaling van het koersevenwicht relevant beschouwde, de volgende factoren aan: eenerzijds 's lands betalingsbalans der loopende rekeningen, op basis van den bestaanden natuurlijken rijkdom, van de outillage, de techniek en de kosten (met name de loonkosten) in binnen- en buitenland, een normale stand der werkgelegenheid en die tarieven, enz., die een blijvend bestanddeel vormen der nationale politiek; en anderzijds de waarschijnlijke bereidheid en het vermogen van het land in kwestie om credieten op langen termijn in het buitenland op te nemen of aan het buitenland te verstrekken (of, wellicht, om oude schulden te betalen of in betaling te ontvangen), gedurende de eerstkomende jaren. Een stelsel van wisselkoersen, dat op den grondslag van deze gegevens niet tot ongewenschte spanningen of groote verschepingen van goud (ter betaling van saldi op de betalingsbalans der loopende rekeningen) aanleiding zou geven, zou aan de voorwaarden aan evenwicht te stellen, voldoen.

De proef op de som of de gewenschte verhoudingen zijn gevonden, ziet Keynes in de vrijwillige opheffing van al die beperkingen van het betalingsverkeer, invoercontingenten en bijzondere tarieven, die niet om zichzelf wil worden verlangd als een blijvend bestanddeel van nationale politiek, maar die als wanhoopsdaden zijn te beschouwen en een uitdrukking zijn van het krampachtig streven der regeeringen, hetzij om de betalingsbalans sluitend te maken, hetzij om de werkloosheid te verlichten, die door de deflatie veroorzaakt is.

Eerst wanneer dit stadium zou zijn bereikt, zou het vraagstuk betreffende een meer permanente politiek rijp zijn voor discussie.

Indien aan deze beschouwingen van Keynes waarde toekomst — en wij zijn geneigd die er aan te hechten — is op den weg naar internationale valuta-stabilisatie nog slechts de eerste stap gezet en is de wereld ternauwernood het tijdperk ingetreden der experimentatie.

In dit tijdperk, past eenig geduld. De gegevens, die den grondslag moeten vormen voor een stelsel

van evenwichtige wisselkoersen zijn, met name in de voormalige goudblok-landen, nog in hooge mate onzeker.

Gaan wij de factoren na, die Keynes relevant acht, dan geldt deze onzekerheid in de eerste plaats de kosten. Twee punten verdienen in dit verband de aandacht. Ten eerst moet tot op zekere hoogte nog worden afgewacht, welke invloed er van de voorloopige aanpassing der wisselkoersen via gewijzigde invoerprijzen op de productiekosten in de voormale goudblok-landen zal uitgaan. Ten twee moet wel worden bedacht, dat het bedrijfsleven in deze landen zich in een toestand van sterke contractie bevindt. Tengevolge van den hevigen druk der deflatie is de productie in menigen bedrijfstak, — in die, welke aan internationale concurrentie bloot staan het meest —, geconcentreerd op dat gedeelte van het productie-apparaat, waar een maximale efficiency wordt verstrengd. Deze efficiency is nog verhoogd door de strenge selectie, welke men heeft toegepast op de arbeidskrachten. Dit maakte handhaving mogelijk van loonen, die bij minder efficiënte productie niet denkbaar zouden zijn geweest.

Keert men in de bedoelde landen terug naar een meer normalen graad van bedrijvigheid, dan zullen ook duurder werkende bedrijven en „duurder” arbeidskrachten (ook bij gelijkblijvend loon) moeten worden ingeschakeld, hetgeen ongetwijfeld een kostenverhoogende factor zal zijn. Hiertegenover staat, dat zich in bedrijven met veel vaste kosten ook wel het verschijnsel der kostendegressie bij vermeerderen omzet zal voordoen. Maar naar alle waarschijnlijkheid zullen voor het bedrijfsleven als geheel de kostenverhogende factoren, — de technische ontwikkeling gelijk gedacht —, bij voortgezette uitbreiding der productie de kostenverlagende overtreffen gaan. Omtrent de orde van grootte der resultante is echter moeilijk een schatting te maken.

Een volgend gegeven, dat als grondslag voor het evenwicht van de wisselkoersen relevant is, is de stand der werkgelegenheid. Gegeven een bepaald loonstandaard, beslist bij een gegeven productiviteit van den arbeid de hoogte van de buitenlandsche wisselkoersen in belangrijke mate over de mogelijkheid de productieve krachten van een land volledig em-plooi te verschaffen. Op enkele gelukkige uitzonderingen na, hebben de meeste landen, die bij het stabilisatie-vraagstuk betrokken zijn, nog met groote werkloosheid te kampen. Ten deele draagt deze een conjunctureel karakter, ten deele liggen structureele oorzaken aan het verschijnsel ten grondslag, ten deele valt zij onder het begrip „normale” werkloosheid. Tot op zekere hoogte is de werkgelegenheid een functie van het loonpeil. Welk loonpeil en welken stand der werkgelegenheid zal men, bij het kiezen van nieuwe muntpariteiten, nu als normaal kunnen beschouwen?

Verschillende evenwichten zijn denkbaar, maar geen kan men als „natuurlijk” aanmerken, omdat zij alle in hooge mate worden bepaald door „historische” verhoudingen en politieke omstandigheden. Het beste ware wellicht als uitgangspunt te nemen de ruimst mogelijke werkgelegenheid, die op de lange baan te handhaven is. Doch hoe is dit na jaren van ernstige werkloosheid te midden van een structuurromwenteling anders te bepalen dan „by trial and error”?

Als derde gegeven, dat ook zeer relevant is, wijzen wij op de internationale handelsbelemmeringen. Zoolang men zich niet eenig beeld kan vormen van wat op dit gebied blijvend en wat voorbijgaand is, mist men inzicht in een der belangrijkste grondslagen van het betalingsbalans-evenwicht. Met welgemeende aanbevelingen tot afschaffing van deviezen-restricties, contingentteeringen en overmatige tarieven, brengt men het vraagstuk der internationale valuta-stabilisatie nauwelijks dichter tot zijn oplossing. De ervaring van de laatste tien jaren leert, dat al der-

gelijke pogingen om op grond van algemeene beginselen een geleidelijke vermindering van de bescherming over de geheele lijn tot stand te brengen, tot falen zijn gedoemd. Verbetering is slechts mogelijk als men zich met de gedachte vertrouwd maakt, dat voor een gedeelte der beschermende maatregelen de reden inderdaad een tijdelijke is maar dat voor een ander gedeelte, voor zoover thans praktisch is te overzien, een blijvende noodzaak geldt, — al moge het in bepaalde gevallen wenschelijk zijn de gebruikte methoden te wijzigen. Terecht schreef *The Times* van 28 September jl. over dit vraagstuk het volgende:

„The object must be to work towards a system of cooperation promoting the general welfare, while carefully safeguarding the interests of the individual nations: not to get rid altogether of economic nationalism — which would be impossible and only doubtfully desirable — but to reconcile a sane nationalism with a sane internationalism. Every country is bound to seek a certain degree of self-sufficiency, a certain balance in its economic structure, for reasons, political and social, which are but little affected by financial and economic considerations. The production and accumulation of the greatest possible total amount of wealth is not the supreme end of national existence. More important than this total amount, for the real welfare and social stability of a country, is its equitable distribution among the different classes of the population, and, even more, the provision of satisfying outlets for the energies and capacities of the individual citizens. There are, happily, other motives besides the profit motive by which men and nations are animated, and these must be taken into full account in endeavouring to reach working agreements even in the field of economics.” Een dergelijke kijk op het vraagstuk maakt de oplossing ongetwijfeld moeilijker dan zij voor den overtuigten vrijhandelaar is. Maar diens kijk is nu eenmaal niet meer de overheerschende. En daarom zal ook op dit gebied, „by trial and error”, door elk land de basis moeten worden gezocht, waarop aan den internationalen handel wordt deelgenomen, hetgeen voor de toekomstige structuur van de betalingsbalansen vanzelfsprekend van de grootste betekenis is.

Nu zal men alvorens tot stabilisatie over te gaan, stellig niet behoeven te wachten tot over al de genoemde punten zekerheid zal zijn verkregen. Zekerheid krijgt men over deze gegevens strikt genomen nooit. Maar toch wel moeten de verhoudingen zich in groote lijnen beginnen af te teekenen, zoodat zij voldoende houvast verschaffen voor de Centrale Banken om te kunnen beoordeelen, of een bepaald stelsel van pariteiten, zonder vrees voor sterke spanningen, gedurende den eerstkomenden tijd te handhaven ware. Zoover schijnt het echter nog niet gekomen.

Intusschen kan men gevoegelijk zeggen, dat de periode van experimentatie in een geest van goed vertrouwen begonnen is, maar zonder voorbarige afspraken. De Fransch-Engelsch-Amerikaansche verklaring van 25 September gaf te kennen, dat de Regeeringen van Engeland en de Vereenigde Staten het besluit tot devaluatie van den Franschen Franc gunstig hadden ontvangen, hopende, dat aldus een steviger grondslag voor de stabilisatie der internationale economische betrekkingen gelegd zou worden. De drie Regeeringen verklaarden tevens, dat het hun bedoeling was, de daartoe geschikte middelen, waarover zij beschikken, — te weten de wisselkoerse-galitiesfondsen —, te gebruiken ter voorkoming van elken mogelijken maatregel, die de nieuwe basis der wisselkoersen zou kunnen aantasten, en dat tot dit doel het noodige overleg tusschen de Regeeringen en de bevoegde instellingen zou worden geopend.

Het resultaat van dit overleg is in den loop van de vorige week bekend geworden. Het komt in het

kort hierop neer, dat een technische samenwerking is tot stand gekomen, waarbij de drie eerder genoemde landen onderling de mogelijkheid openen saldi, die door de interventie van de wisselkoersfondsen ontstaan, in goud om te zetten, met dien verstande, dat in New-York voortaan — behoudens opzegging of wijziging — voor dit goud een vasten prijs zal gelden en dat in Londen en Parijs daarvoor dagelijks, in het licht der heerschende omstandigheden, een prijs zal worden genoteerd. Ongedekte posities der wisselkoersfondsen kunnen hierdoor worden vermeden en de interventie der fondsen kan effectiever zijn.

Geeft deze samenwerking blijk van vertrouwen, zij praëjudicieerd in geen enkel opzicht op een regeling der wisselkoersen, die misschien in het verre vooruitzicht is. Over de beginselen daarbij in acht te nemen, bestaat nog allerminst eenstemmigheid. Wie zal zeggen, of na het tijdperk van experimentatie, dat juist is begonnen, niet nieuwe experimenten te wachten staan?

P. LIEFTINCK

HET MONETAIRE DRIEHOEKSACCOORD.

Uit hetgeen omtrent de monetaire afspraken tusschen Amerika, Engeland en Frankrijk door officieele publicaties is bekend geworden, krijgt men den indruk, dat daaraan de meeste betekenis wordt gehecht in de Vereenigde Staten. Hetgeen op het eerste gezicht ietwat verwondert, omdat toch van de drie landen juist Amerika het eenige is, dat een reeds bijna twee jaar de jure gestabiliseerde valuta bezit, al heeft de President dan ook de juist weer verlengde machtiging tot verdere devaluatie met 10 pCt. in handen. Vreemd doet het zelfs in dat verband aan, dat de bereidheid tot goudafgifte tegen vasten prijs aan een opzeggingstermijn van 24 uur is gebonden, terwijl op diezelfde basis (\$ 35 per ounce plus ¼ pCt. voor kosten) al sedert Januari 1935 goud wordt afgegeven.

Toch was inderdaad de kwestie van de goudafgifte door Amerika door de jongste gebeurtenissen op monetair gebied in een stadium gekomen, dat dringend voorziening eischte. Zooals in vele andere landen werd de goldbullion-standard aldus toegepast, dat goudafgifte alleen geschiedde voor export met bestemming voor centrale banken, die ook vrij goud afgaven voor Amerika. Een gouden standaard op reciprociteitsbasis dus. Het aantal landen, waarheen goudexport uit de Vereenigde Staten mogelijk was, werd daardoor uiteraard zeer beperkt. Toen nu in enkele dagen tijds Frankrijk Zwitserland en Nederland den gouden standaard verlieten, werd dat aantal gereduceerd tot slechts één, t.w. België. Deze verandering in de situatie was echter niet slechts graueel, doch integendeel ook principieel. De betekenis van Parijs als goudarbitragecentrum was nl. een veel verder strekkende geweest dan alleen voor het directe betalingsverkeer Amerika—Frankrijk. De goudafgifte voor België, Nederland, Zwitserland had die beperkte strekking gehad, zij kon dienen om passieve saldi in de betalingsbalans tusschen de Vereenigde Staten en elk dier landen te vereffenen. Frankrijk echter, met zijn volkomen vrije goubeweging zonder eisch van reciprociteit, had als knooppunt dienend voor het betalingsverkeer van de Vereenigde Staten met de heele rest van de wereld, althans voor zoover passieve saldi van Amerika te dekken waren. Wanneer Amerika Ponden noodig had, dan kon het zich die, bij gebrek aan internationaal voldoende aanbod, verschaffen door arbitrage met Parijs, terwijl men ad libitum Francs kon creëren door goudverscheping naar de Banque de France. De arbitrage zorgde dan verder wel weer voor goudzendingen van Parijs naar Londen. Aldus verschaft indirect langs dezen omweg het Exchange Equalisation Fund Ponden, tegen goud uit Amerika verscheept.

De ophëffing van den gouden standaard in Frankrijk beteekende een acute verstoring van dit mecha-

nisme, zoodat door de jongste monetaire maatregelen in één slag het directe én indirecte contact van den Dollar met vrijwel alle andere valuta's, behalve den Belgischen Franc, was verbroken. Dat deze situatie spoedig een oplossing uit de impasse eischte, spreekt vanzelf. Weliswaar had zich geruimen tijd het geval van een passieve betalingsbalans in Amerika niet voorgedaan, maar men kon de mogelijkheid voorzien, dat juist door dezelfde monetaire gebeurtenissen deze verhouding tijdelijk wél zou intreden. Immers uit de landen, die den gouden standaard verlieten, had geruimen tijd een omvangrijke kapitaalexport ook naar Amerika plaats gevonden; wanneer nu die kapitalen zouden worden gerepatriëerd, kon tijdelijk een passiviteit in de betalingsbalans der Vereenigde Staten verwacht worden. Weliswaar is er kans, dat veel van die kapitalen, die een onderkomen hebben gezocht in Wallstreet, voorloopig door de vaste stemming aldaar nog worden vastgehouden, maar Amerika moest toch zorgdragen voor een eventueelen druk op de valuta te zijn toegerust. De oplossing lag voor de hand: nu in vele landen met zwevende munt de functie van de centrale bank is vervangen door die van een egalisatiefonds, de goudafgifte open te stellen ook voor egalisatiefondsen, en wel eveneens op reciprociteitsbasis.

Daarmee komen wij tevens tot het andere aspect van de overeenkomst: de positie van Engeland en Frankrijk — beide landen met „zwevende” munt, zij het dan ook wat Frankrijk betreft met vastgelegde extreme uitersten — in de regeling. Ook voor deze landen was het noodig, dat er iets in dezen geest gebeurde, wilde het apparaat van de internationale verrekening niet vastloopen. Het Engelsche nivellevingsfonds had op de wisselmarkt voornamelijk geopereerd in Dollars en Francs. Het spreekt vanzelf, dat bij die transacties steeds werd uitgegaan van den band van die twee valuta's met het goud, omdat het fonds zeker niet de risico's van andere munten zou willen aanvaarden. De band met het goud was nu voor den Franc na de opheffing van den gouden standaard verbroken, en om bovengemelde reden gold hetzelfde ook voor den Dollar, omdat Engeland alleen maar via Parijs goud voor Dollars had kunnen krijgen. Dezelfde moeilijkheid zou voor het juist gecreëerde Fransche egalisatiefonds zijn ontstaan: het Pond was een zwevende munt, en de Dollar kon nu ook door Frankrijk niet meer in goud worden omgezet. Zoodat voor beide fondsen, wanneer men de speculatie in het beheer wilde uitschakelen, feitelijk slechts de mogelijkheid overbleef om goud te koopen of te verkoopen. Zoolang dit metaal echter over en weer niet tegen vaste prijzen wordt afgegeven, wordt aldus de manipulatie van de wisselmarkt wel buitengewoon bemoeilijkt. Natuurlijk ware het denkbaar geweest, dat via de open Londensche goudmarkt de fondsen de reguleering van de onder hun contrôle staande valutamarkten hadden verzorgd. Maar het is alleszins begrijpelijk, dat men er naar gestreefd heeft tot een meer stabiele basis te komen. Temeer, omdat voor het functionneeren van het betalingsverkeer met Amerika, gezien de stabiliteit van den Dollar, afgifte van goud tegen vasten prijs door de Treasury noodig was, en het voor de hand lag, dat de Vereenigde Staten volkomen wederkeerigheid zouden vragen. Wederkeerigheid bij onderlinge goudafgifte heeft als systeem alleen maar zin, wanneer dat geschiedt tegen vooraf bepaalde prijs. Frankrijk en Engeland wilden echter geen van beide zich definitief nog binden aan een vaste verhouding tusschen munt en goud. Zoodat er maar één bevredigende oplossing mogelijk was: wederkeerige afgifte van goud door de egalisatiefondsen tegen vasten prijs, echter telkens voor slechts korten tijd gefixeerd, i.e. voor telkens 24 uur.

Aldus is een soort gouden standaard „met dagelijksche opzegging” ontstaan. De beteekenis van dit stelsel lijkt voorloopig slechts een zuiver technische

te zijn. De techniek van het internationale betalingsverkeer eischte een surrogaat voor den gouden standaard, en die eisch werd acuut, toen de vrije goudafgifte van de Banque de France — die zonder opzet de peiler was geworden, waarop de resten van het oude gebouw der surplusvereffening in het internationale betalingsverkeer bleven rusten — kwam te vervallen. Overigens heeft de regeling waarschijnlijk niet veel te beteekenen. Dat gebleken is, dat geen der groote landen het goud als vaste basis van vereffening van betalingsbalanssaldi wil missen, is zeker niet verrassend, omdat het Engelsche equalisation-fund dat feitelijk reeds sedert de oprichting heeft gedemonstreerd. En dat de van-dag-tot-dag stabiliteit van de aangesloten munten — die overigens slechts zal gelden voor de saldi, die over en weer aangehouden worden — zou uitgroeien tot een basis voor definitieve stabilisatie, lijkt, gezien de opvatting der betrokken regeeringen, vooral de Engelsche, voorloopig nog niet waarschijnlijk. C. A. Kl.

DE WETGEVER EN DE GOUDCLAUSULE.

I.

Doordat onze Regeering zich in den nacht van 26 op 27 September jl. genoopt zag den uitvoer van goud te verbieden, zijn de wisselkoersen op het buitenland gestegen en is tevens een daling van de waarde van den Gulden als rekeneenheid tegenover het goud ingetreden. Hierdoor worden goudclausules en andere clausules, die beoogen crediteuren tegen deze eventualiteit te beschermen, effectief. De vraag naar de geldigheid van zulke clausules naar Nederlandsch recht wordt dus thans weer actueel. Het is echter niet deze vraag, die ik thans aan de orde wil stellen, wel een andere nauw daarmee samenhangende.

Bij de bespreking der wetsontwerpen, noodzakelijk geworden als gevolg van het gouduitvoerverbod, heeft onze Minister-President te kennen gegeven, dat in voorbereiding was een wetsontwerp tot het buiten effect stellen der in overeenkomsten vervatte goudclausules. Onder goudclausules zullen wij in dit verband wel hebben te verstaan al de clausules, die den crediteur trachten te dekken tegen eventuele waardevermindering van het fiduciaire geld tegenover het goud.

Ik ben van oordeel, dat het gewenscht is de rechtmatigheid van een dergelijken maatregel „sine ira et studio” te overwegen.

II.

Het ligt voor de hand, dat een dergelijk onderzoek op twee elkaar uitsluitende gronden als zinledig wordt aangemerkt. Er is een groote groep, die zal zeggen, „natuurlijk is dit ingrijpen rechtmatig; wat de Wetgever doet is per definitie rechtmatig; wetten zijn toch onschendbaar”. Anderen zullen daarentegen opmerken, dat uit het beginsel „pacta servanda esse” (overeenkomst strekken partijen tot wet) voortvloeit, dat elk ingrijpen door den wetgever onrechtmatig is. Beide opvattingen zijn ondeugdelijk.

Wat de eerste betreft kan zonder meer worden toegegeven, dat de wetgever inderdaad de rechtsregels, die de aan dien wetgever ondergeschikte rechter moet hanteeren, naar eigen inzicht willekeurig kan vaststellen, wijzigen en aanvullen in diër voege, dat de rechter verplicht is die regels toe te passen (Art. 123 G. W. en 11 A. B.). Ook de bindende kracht van de overeenkomst steunt op het Recht. De wetgever heeft *macht* over dat Recht, dus ook over de bindende kracht van de overeenkomst.

Hiermede is de vraag naar de rechtmatigheid van dit ingrijpen in geenen deele zinloos geworden. Als de wetgever zijn oordeel over hetgeen als recht heeft te gelden, heeft uitgesproken, heeft de rechter zich weliswaar in beginsel hierbij neer te leggen; daarmede is echter de wetgever niet ontslagen van den plicht om bij het vaststellen van den inhoud der rechtsregels zorg te dragen, dat deze beantwoorden

aan de eischen der gerechtigheid. Evenals de rechter een *rechtvaardige* beslissing moet geven voor het concrete hem ter berechting voorgelegde geval, moet de wetgever een *rechtvaardige* abstracte regeling treffen. In wezen is de positie van den rechter niet verschillend van die van den wetgever. Ook de rechter, althans de hoogste rechter, bij ons de Hooge Raad, heeft de macht een onrechtvaardige beslissing te geven. Dit neemt niet weg, dat zoo een beslissing als onrecht zou moeten worden aangemerkt. Slechts vormt het geschreven recht — in het algemeen het positieve, het geldende recht — voor den wetgever een veel minder belangrijke factor ter bepaling van datgene, wat als rechtvaardig moet worden aangemerkt.

Is dus het ingrijpen niet zonder meer rechtmatig, evenmin is het zonder meer als *onrechtmatig* aan te merken.

Men vergete niet, dat alleen *wettiglijk* gemaakte overeenkomsten partijen tot wet strekken. Overeenkomsten in strijd met de wet, de openbare orde en de goede zeden (art. 1371 jo. 1373 B.W.) zijn nietig. Aan wetten, die op de publieke orde of goede zeden betrekking hebben, kan door een overeenkomst haar kracht niet worden ontnomen (art. 14 A.B.). De bindende kracht van een overeenkomst wordt altijd beperkt door eischen, die de rechtsorde op een bepaalde tijd en op een bepaalde plaats op grond van andere rechtsbeginselen dan het „*pacta servanda esse*” stelt. Dit laatste is een beginsel van hooge orde, ik spreek dit zeker niet tegen¹⁾, het heeft echter geen absolute waarde. Het is een waardeeringsvraag of ingrijpen in bestaande contractuele verhoudingen gerechtvaardigd is te achten. Bij het beantwoorden van deze vraag moeten alle in aanmerking komende belangen nauwkeurig tegen elkaar worden afgewogen. De groote beteekenis voor het rechtsverkeer van de gebondenheid aan het gegeven woord zal ongetwijfeld zwaar meewegen. Grooter gezag mag men echter aan dezen laatstgenoemde factor niet toekennen.

In het zeer zorgvuldig uitgebalanceerde arrest van den Hoogen Raad inzake de in de obligatieleening der Bataafsche Petroleummaatschappij vervatte goudclausule, wordt een beschouwing tot uitdrukking gebracht, die zich vrijwel dekt met hetgeen door mij hiervoren is betoogd.

Ook de Hooge Raad gaat er van uit, dat het aantasten van contractuele rechten door den wetgever geoorloofd kan zijn, merkt voorts op, dat zulks o.m. niet het geval is, indien dit op kennelijk lichtvaardige wijze geschiedt, en voegt hier de voor ons thans zeer actueele overweging aan toe, dat van zulk een lichtvaardigheid geen sprake behoeft te zijn met betrekking tot de Joint Resolution, waarbij de Vereenigde Staten de goudclausule buiten effect stelden, voorzoover de Resolution strekt om het maatschappelijk verkeer in de Vereenigde Staten aan te passen aan de waardevermindering van het ruilmiddel, en welke maatregel van wetgeving wellicht onvermijdelijk was, toen deze waardevermindering in belangrijke mate was ingetreden, zulks in verband met het algemeen gebruik daar te lande om met name in de overeenkomsten van geldleening goudclausules op te nemen.

III.

Uit het voorgaande volgt, dat men de aan de orde zijnde vraag niet in abstracto kan beantwoorden, dat men integendeel rekening moet houden met de sociale en economische verhoudingen en toestanden, waaronder en waarop de goudclausule op een gegeven plaats en tijd haar invloed doet gevoelen. Dit brengt mee, dat men tot het inzicht kan komen, dat de clausule in sommige contracten wel, en in andere niet behoort te worden gehandhaafd.

Voor de beoordeeling, of en in hoeverre den wetgever ingrijpen vrij staat, is niet van belang ontbloot

¹⁾ Zie mijn praeadvies Ned. Jur. Ver. 1936 o.a. p. 69 v.

de vraag of de goudclausule geldig is naar Nederlandsch Recht.

Hoewel ik mij aansluit bij de opvatting, dat de clausule in beginsel geoorloofd is, meen ik toch, dat er zich omstandigheden kunnen voordoen, die het beding naar geldend recht in strijd met de openbare orde doen zijn. Het spreekt m.i. vanzelf, dat de vraag of de goudclausule op erkenning aanspraak kan maken, voor verschillende beantwoording vatbaar kan zijn, naarmate zij op deze erkenning aanspraak maakt bij een hevige inflationistische prijsstijging dan wel op een moment, dat de *internationale* koopkracht van de geldeenheden wel aanzienlijk is gedaald, doch er binnenslands slechts een tendens tot zeer geleidelijke en matige prijsstijging is waar te nemen. Dit verschil wordt nog sprekender, indien bovendien de koopkracht van de geldeenheden door een voorafgegangene periode van deflatie aanzienlijk is gestegen.

Indien onder laatstbedoelde omstandigheden het handhaven van de goudclausule het belang der gemeenschap bij het stabiel blijven, althans bij een *geleidelijke* opwaartsche ontwikkeling van het binnenslandsche prijsniveau bedreigt en de daarop gerichte politiek der landsregeering doorkruist, is het zeer wel denkbaar, dat zij als in strijd met de openbare orde wordt aangemerkt. Zij dient dan immers nergens anders voor dan om den crediteur een zuiver toevalige *extra* bate te verschaffen. Wanneer hiertegenover staat schade, ernstige schade aan het algemeen belang, moet voormeld belang van den crediteur zeker wijken.

Indien de geldigheid der goudclausule naar geldend recht onder bepaalde omstandigheden betwistbaar geacht kan worden, ligt het in de rede, dat de wetgever onder dezelfde omstandigheden ongetwijfeld rechtmatig handelt door de goudclausule buiten effect te stellen.

Voor zoover hij na zorgvuldige overweging ongeldig verklaring gewenscht acht, is hij óók verplicht in te grijpen, al neemt hij op grond van soortgelijke overwegingen als door mij hierboven aangeduid aan, dat de clausule naar *positief* recht als nietig moet worden aangemerkt. Dezelfde overwegingen, die ingrijpen gewenscht maken, nopen tot zoo snel mogelijke opheffing der eventueel bestaande onzekerheid betreffende de rechtsgeldigheid. M.a.w. de wetgever kan zich voor niet ingrijpen niet verontschuldigen met een beroep op het feit, dat de geldigheid der clausule naar positief recht niet vaststaat en dus eerst een beslissing van den rechter dient te worden afgewacht.

IV.

Het feit, dat de debiteur door de werking van de goudclausule onder bijzonderen druk komt, is op zichzelf niet van gewicht. Indien hij met kennis van zaken heeft gecontracteerd, zal de debiteur zich over dezen extra last niet mogen beklagen. Dit is juist een directe consequentie van het beginsel: „Overeenkomsten strekken partijen tot wet”. Een belang, gelegen buiten dat van den individueelen debiteur moet aanwijsbaar zijn, wil ingrijpen gerechtvaardigd zijn.

Men bedenke echter, dat woorden op zichzelf nooit beslissend zijn voor het vinden van de strekking van de afspraak van partijen. Het is zeer wel denkbaar, dat de interpretatie van de concrete overeenkomst met inachtneming van de eischen der goede trouw, tot de slotsom voert, dat de goudclausule voor omstandigheden als thans gelden, niet is bedoeld. Het kan op den weg van den wetgever liggen om — ook al acht hij buiten effectstelling der goudclausule op gronden aan het algemeen belang ontleend, niet gerechtvaardigd — toch den rechter er aan te herinneren, dat restrictieve interpretatie der goudclausule geboden kan zijn.

Voorts kunnen de omstandigheden, waaronder het contract is tot stand gekomen, de conclusie wettigen, dat het opnemen van de goudclausule het gevolg is

van z.g. „undue influence”, d.w.z. dat de crediteur de onevenredige bevoordeeling, die de goudclausule voor hem beteekent, verkregen heeft door misbruik te maken van een noodtoestand, onervarenheid of lichtzinnigheid van zijn wederpartij; en de wetgever is volkomen gerechtigd vast te leggen¹⁾, dat deze omstandigheid buiten effectstelling van de goudclausule wettigt²⁾.

V.

Grondslag voor het sub. III besproken ingrijpen is, dat den crediteur in hoofdzaak slechts een bijzonder voordeel wordt onthouden, terwijl het algemeen belang door het ingrijpen in hooge mate wordt gediend.

Zoodra het contract niet meer tot de zuiver Nederlandsche sfeer behoort, ontvalt aan dit ingrijpen een van de beide peilers, waarop het steunt. De koopkracht van den buitenlandschen crediteur wordt door een prestatie op goudbasis niet versterkt, terwijl het algemeen belang niet vordert de ontlasting van den buitenlandschen debiteur, welke laatste bovendien van den betalingsplicht op goudbasis geen extra druk ondervindt. De z.g. internationale contracten³⁾ dienen dus, indien men tot ingrijpen in de goudclausule besluit, reeds op vorenstaanden grond daarvan te worden uitgezonderd. Het is zeer goed mogelijk, dat de crediteur uit een zuiver binnenlandsche transactie met goudclausule terzelfder tijd en in direct verband daarmede debiteur uit een buitenlandsche overeenkomst is, eveneens met goudclausule. Ingeval men voor het binnenlandsch verkeer tot buiten effectstelling besluit, is het derhalve noodzakelijk hiervoor een voorziening te treffen. M.i. behoort dit in dier voege te geschieden, dat de debiteur uit de binnenlandsche transactie in beginsel niet van de gevolgen uit de goudclausule voortvloeiende, wordt bevrijd. Een van de peilers, waarop het recht tot ingrijpen steunt, het ontbreken van waardevermindering der geldprestatie voor den crediteur, ontbreekt hier immers.

VI.

Of de wetgever thans behoort in te grijpen in de binnenlandsche overeenkomsten met goudclausule is voor den jurist moeilijk te beoordeelen, zonder kennis van feitelijke gegevens, zooals omvang van het voorkomen van de goudclausule in de overeenkomsten, invloed daarvan op de ontwikkeling van het prijsniveau, zwaarte van den druk van de goudclausule op de debiteuren, e.d. Het is in abstracto zeer wel denkbaar, dat voor de verschillende groepen van overeenkomsten, bijv.: obligatieleeningen, pachtcontracten en hypothecaire leeningen, de vraag verschillend behoort te worden beantwoord, dat zelfs een volkomen individualiseerende methode, d.w.z. een opdracht aan den rechter om in elk voorkomend geval de in aanmerking komende belangen tegen elkaar af te wegen, gerechtvaardigd zou zijn. Ik geloof echter, dat dezelfde grond, waarom hier ingrijpen geboden kan zijn, medebrengt, dat de wetgever ter verkrijging van zekerheid zoveel mogelijk zelf moet bepalen, in hoeverre de goudclausules al dan niet behooren te worden erkend.

M. H. B.

¹⁾ Het zou m.i. zelfs aanbeveling verdienen, dit te bepalen, ook indien de goudclausules niet zonder meer buiten effect worden gesteld.

²⁾ Zie mijn praeadvies Nederlandsche Juristenvereniging 1936, §§ 20 en 21.

³⁾ Ik moet me in het kader van het onderhavige artikel onthouden van een nadere analyse van dit begrip.

MISVERSTANDEN.

De grootste oorzaak van ellende in de wereld is het misverstand. Het leidt tot veel meer onverzoonbare strijd dan het belangenconflict. Dit laatste laat zich oplossen door weging van wederzijdse belangen, hetzij bij compromis, hetzij bij scheidsgerecht. De kloof wordt dan vernauwd en op de duur overbrugd. Het misverstand heeft, tezamen met zijn paranymfen, de inertie en het prestige, de rampspoedige karakter-

trek, de kloven steeds verder te verwijderen en ze daarvoor onoverbrugbaar te maken. Het heeft schuld aan oorlogen, familietwisten, vernietiging van staats- en bedrijfsgemeenschappen, onvoltooid blijven van grootse werken, remming en stremming van vooruitgang.

Rondom de zwevende gulden, zweven tal van misverstanden, die ons noodlottig zouden kunnen worden, indien inertie en/of prestige daarop vat kregen. Daarom dienen wij pogingen in het werk te stellen. Deze misverstanden tijdig op te helderen en uit de weg te ruimen.

Uit menige uiting blijkt, dat zeer velen zich niet hebben weten aan te passen aan wat men noemt de nieuwe monetaire politiek. De schrikbeelden, die men in de strijd voor de „gave gulden” heeft verspreid, en die nu reeds onjuist en onhoudbaar zijn gebleken, werken nog door.

Die schrikbeelden waren: ondragelijke duurte door devaluatie, represailles van het buitenland, vernietiging van het crediet. Geen van deze gevreesde gevolgen heeft zich voorgedaan. De prijsstijging is, waar zij al is ingetreden, matig geweest en onze devaluatie trof nog wel samen met prijsstijgingen op de wereldmarkt, die ook zonder devaluatie tot prijsverhoging zouden hebben geleid; van ondraaglijkheid is geen sprake, men kan eer zeggen, dat men er weinig van bemerkt. Verre van tot represailles over te gaan zijn enige belangrijke buitenlandse staten bereid tot geleidelijke vermindering van handelsbelemmeringen. En de credietmarkt is met een slag zodanig hersteld, dat de onder het deflatieregim van het laatste jaar onmogelijke consolidatie der vlottende schuld en wellicht een conversie op 3½ pCt. in het zicht komen, zodat, naar een geestig gezegde van een onzer bekenden, de Minister van Financiën de gulden gave der devaluatie wel zou mogen prijzen.

Doordat deze schrikbeelden in veler gedachten voortleven, bestaat bij menigeen het denkbeeld, dat wij ons gelukkig moeten prijzen, indien de devaluatie tot zo klein mogelijke omvang beperkt blijft. De gulden houdt zich goed, zo schrijven beursberichten van dagbladen als de wisselkoersen hier te lande dalen. Tussen de overige gedevalueerde of gedeprecieerde valuta maakt onze gulden een goed figuur, zo klinkt het uit de monden van politici.

Zulke opvattingen leiden ongemerkt tot een neiging om de aanpassing van de gulden tegen te gaan, te vertragen en te beperken. Slechts als er logische motieven zijn om de devaluatie te remmen, dan verdient zulks overweging. Zijn die er?

Ook hier menig misverstand.

Een veelgebruikt motief is het gering houden van de schade voor de personen met vaste inkomens. Daarbij heerst tweërlei misverstand. Vooreerst overschat men die schade, als men het devaluatiepercentage noemt. De schade beperkt zich tot de door de devaluatie veroorzaakte stijging van de kosten van het levensonderhoud, die en volgens berekeningen, en volgens ervaringen elders véél geringer is dan de devaluatie (in 1933 berekenden wij bij 25 pCt. devaluatie ten hoogste 6½, bij 33½ pCt. devaluatie ten hoogste 9 pCt). Daarnaast echter gaat men uit van het bestaan van vaste inkomens, terwijl bij deflatie — en ook bij onvoldoende devaluatie — ook de „vaste” inkomens aan daling onderhevig zijn. Loonen en pensioentrekkenden weten hiervan mee te praten, hypotheekhouders begonnen het reeds te ondervinden, obligatiehouders en pandbriefhouders werden er al voor bevreesd en polishouders en inleggers in spaarbanken zouden het op den duur ook hebben ondervonden, indien de devaluatie niet de verlossing gebracht had. Voor die vaste inkomens geldt: of mindere guldens, of minder guldens, het eerste bij devaluatie, het andere bij deflatie. Bij halve devaluatie zoude het worden: en minder guldens, en mindere guldens.

Een ander motief is dat van de financiële waar-

digheid. Onze opvatting over het wezen van het geld heeft ons verhinderd, het als een kwestie van waardigheid te beschouwen, als de binding van het geld aan een in koopkracht sterk variërend goed de economische en sociale verhoudingen ontwricht en den één baten doet toevallen, waar hij niet op heeft gerekend, terwijl de ander trots zakelijk en zuinig beheer te gronde wordt gericht. Onze opvatting over financiële waardigheid heeft ons steeds afkerig gemaakt van het flatteren van balansen, jaarrekeningen en begrotingen en van het goedpraten van verliezen, tekorten en tegenvallers. Wij hebben nimmer waardigheid kunnen zien in een politiek, die zulke handelingen tot gevolg en tot voorwaarde had. Maar indien wij verkeerd zien, indien inderdaad bij de handhaving van onze gulden financiële waardigheid was betrokken, dan behoort zulks thans tot het verleden. Waardigheid kent geen graden, vraagt alles of niets, en weegt dus, nu alles niet kon worden gehandhaafd, niet meer mee.

Een derde motief is de vrees voor loonsverhogingen, die de door de devaluatie weggenomen dispariteiten weer zouden doen herleven en de kosten van het levensonderhoud verder zouden opvoeren. Ook hier tweeërlei misverstand. Aanleiding tot loonsverhoging kan er slechts zijn, als de prijsstijging door devaluatie aanzienlijker is dan de loonsverlagen, die vóór de devaluatie ter wegneming van de wanverhoudingen konden worden verwacht. Nu blijft, gelijk wij reeds zagen, de verhooging van de kosten van levensonderhoud beperkt. Deze beperkte stijging kan aanleiding geven tot geringe verhoging van reeds ver „aangepaste” lonen, zoals in onbeschutte bedrijven. Maar juist hier, waar de opbrengsten door de devaluatie stijgen, kan zulk een geringe loonsverhoging worden gedragen en heeft zij op de kosten van het levensonderhoud geen invloed. Daarop zou wel invloed hebben een loonsverhoging in tal van beschutte bedrijven, maar juist daar zijn de lonen nog weinig aangepast, juist daar kwam de laatste tijd de loondruk tot uiting, die thans door devaluatie wordt opgevangen, juist daar is loonsverhoging onredelijk. Ook hier zou onvoldoende devaluatie moeten leiden tot verdere loonsverlaging bij licht stijgende kosten van levensonderhoud (een haast onbegonnen werk) of anders tot gebrekkige aanpassing.

Enige van de hierboven gesignaleerde misverstanden leiden ertoe, prijsstijgingen te belemmeren waar zij, op grond van gegeven kostenverhoudingen, redelijk zouden zijn, zulks soms weer ten koste van zekere bedrijven. De vroeger gevolgde politiek, die symptomen bestreed, maar geen oorzaken wegnam, is ook hier weer te bespeuren. Brood mag niet in prijs stijgen, eieren slechts in geringe mate, maar de productiekosten van brood en eieren worden niet verlicht. En toch ware dit mogelijk. Verlaging van de monopolieheffingen op granen en van de opslag, die de meelfabrikant op Vita-tarwe betaalt boven de f 9, welke de boer ontvangt, zouden tegelijkertijd den bakker automatisch bewegen tot het leveren van goedkoop brood en den pluimveehouder in staat stellen, met niet of weinig verhoogde eierprijzen en minder bijslag voor export behoorlijk uit te komen, terwijl ook de graanverbouwers er niet minder op zouden worden. Alleen het Landbouwcrisisfonds, zou minder inkomsten genieten, maar dat heeft, gezien de stijging van de exportprijzen in guldens en ook van andere concurrentieprijzen, dan ook lagere lasten te dragen. Bij betere aanpassing van de politiek van dit Fonds zal verdere devaluatie nog niet tot ernstige prijsstijgingen voor den verbruiker behoeven te leiden. Het berust op misverstand, de drang tot prijsverhoging in stand te houden ter wille van een sluitende rekening van het Landbouwcrisisfonds en dan om de prijsverhoging te breidelen of de betrokken bedrijven in de knel te doen geraken, of voldoende devaluatie tegen te gaan.

Vrees voor kapitaalvlucht en ontwrichting van de credietmarkt is voor sommigen een motief voor matiging van de devaluatie. Ook dit is een misverstand. Bij een te hoge stand van de geldeenheid drukt de last voor rente en aflossing den debiteur te zwaar: zijn verminderde inkomsten — uit belastingen, uit bedrijven, uit onroerend goed — zijn of worden dan vaak onvoldoende om die lasten te kunnen voldoen. De in aantal en omvang toenemende dreigende déconfitures ontwrichten dan de credietmarkt en maken het kapitaal zo huiverig, dat het zich naar elders wendt. Voldoende devaluatie herstelt hier het evenwicht tussen schulden en dekkingen en dus tevens het vertrouwen. Men heeft dit ter beurze reeds kunnen bespeuren, maar als de devaluatie onvoldoende blijft, dan herleeft de dreiging van reorganisaties, faillissementen en schuldregelingen en dan voegt de schade van het een zich bij die van het ander.

Met betrekking tot Indië staat het met de schuldverhoudingen, die vrijwel alle in Nederlandse Gulden luiden, evenzo. Met betrekking tot kosten van levensonderhoud en lonen staat het daar geheel anders. Daar was reeds zoveel „aangepast”, dat in Indië wellicht 10 à 15 pCt. voldoende is, als Nederland 30 pCt. noodig heeft. Bij voldoende devaluatie voor Nederland en een pariteit van 100 tussen de beide Gulden zouden in Indië dus de gevaren dreigen, die men voor Nederland, gelijk wij hierboven betoogden, ten onrechte vreest. Bij voldoende devaluatie voor Indië zou Nederland de nadelen van onvoldoende devaluatie ervaren, die wij hierboven hebben uiteengezet. Of zou het ook een misverstand zijn, dat de pariteit Batavia te Amsterdam dichtbij de 100 moet blijven liggen? P.

DE EIGENDOM IN DE NIEUWE RUSSISCHE GRONDWET.

Enkele weken geleden is het ontwerp van een nieuwe grondwet voor de Sovjet-Unie bekend geworden. Deze grondwet heeft een zeer belangrijke sociaal-economische zijde, doordat, nog wel in het eerste hoofdstuk, een omschrijving van de maatschappij-orde gegeven wordt. Dit is de eerste eenigszins uitvoerige omschrijving, welke Rusland zelf van zijn maatschappij-orde geeft, zoodat ongetwijfeld een groote waarde eraan toegekend moet worden. De geheele omschrijving concentreert zich om het begrip van den eigendom, waarvan deze grondwet een onderscheiding in drieën maakt, n.l. persoonlijk, staats- en maatschappelijk socialistisch eigendom.

Bij het bestudeeren van dit eerste hoofdstuk der nieuwe Russische grondwet dringt zich van zelf tweeërlei vraag op:

Langs welken weg kwam Rusland tot deze maatschappij-orde? en

Welke resultaten levert een vergelijking van deze maatschappij-orde met de maatschappelijke structuur in de „kapitalistische” landen op?

Vanuit deze beide gezichtspunten willen wij trachten elk der drie genoemde eigendomsbegrippen te benaderen.

Beginnen wij met den persoonlijke eigendom. Deze is in Rusland, op papier althans, practisch volledig afgeschafte geweest. Op 5 December 1917 viel het besluit, dat de industrie genationaliseerd werd en op 21 Januari daaraanvolgende werd de grond gesocialiseerd. In de nieuwe grondwet wordt echter de persoonlijke eigendom weer erkend, en zelfs onder drieërlei vorm.

De eerste vorm is te vinden in het kleinbedrijf van eenmansboeren en nijveren, dat geheel op persoonlijke arbeid berust en de uitbuiting van den arbeid van derden uitsluit. Voor dit onderdeel van het economisch leven, dat aangeduid kan worden met de benaming zelfstandige agrarische en industriele middenstand, is het privaatsbezit in zijn vollen omvang hersteld en erkend. Deze middenstand heeft niet al-

leen zelfstandige beschikkingsmacht over de directe verbruiksgoederen, doch eveneens over de zuivere productiemiddelen. De oorsprong hiervan moet reeds gezocht worden bij de Nep van Lenin. Toen de doorvoering van de volledige nationalisatie en socialisatie steeds meer vastliep, werd Lenin in 1921 gedwongen de Nieuwe Economische Politiek af te kondigen, en een onderdeel daarvan is geweest de erkenning van het bestaansrecht van een zelfstandigen middenstand, zoowel op agrarisch als op industrieel gebied. Deze erkenning wordt thans definitief bevestigd.

De tweede vorm van persoonlijk eigendom treffen wij in den landbouw aan. De collectieve boer, d.i. de boer, die onder de kolchozen valt, heeft in persoonlijk bezit het aanvullingsbedrijf op hof en moestuin, een woonhuis, vee en gevogelte en een kleine landbouw-inventaris. Deze bepaling in de nieuwe Russische grondwet vindt haar oorsprong in een in Maart 1932 genomen besluit van het Centrale Comité der Communistische Partij. Aanleiding hiertoe was de door sommigen in het werk gestelde poging, om de collectivisatie in den landbouw tot in uiterste consequenties en tot in alle onderdeelen door te zetten. Daartegen rees echter een dergelijk verzet, dat de partij gedwongen werd een besluit te nemen, waarin ten scherpste stelling genomen werd tegen een allesomvattende collectivisatie in den landbouw. Uitdrukkelijk werd vastgesteld, dat de kolchoznik, d.i. de boer, die onder de kolchozen viel, in persoonlijk bezit mocht hebben een koe, klein vee en gevogelte.

Dit partijbesluit wordt thans door de nieuwe grondwet officieel vastgelegd, terwijl zelfs nog eenige uitbreiding eraan gegeven is.

En in de derde plaats erkent de grondwet der Sovjet-Unie het recht van privaat-bezit voor haar staatsburgers op de voorwerpen van huishoudelijken aard, voor direct persoonlijk gebruik en voor persoonlijk comfort. Hiermede wordt dus aan de collectivisatiegedachte bij de directe verbruiksartikelen een onverbidde halt toegeroepen.

Vergelijken wij deze definiëring van het privaat-bezit met den toestand in de overige landen, dan ligt het voor de hand, dat in die landen niets valt aan te wijzen, dat in Rusland het stempel van persoonlijke eigendom heeft gekregen en dat in de andere landen dit karakter niet heeft. Rusland is nu eenmaal gekomen vanuit een communistisch experiment tot zijn tegenwoordige maatschappij-orde en dat het bij zijn terugkeer tot het persoonlijk bezit de „kapitalistische” landen zou voorbijschieten, was al zeer weinig aannemelijk. Dit is dan ook niet gebeurd en wat de nieuwe Russische grondwet thans als privaat-bezit omschrijft, is het in de overige landen vanzelfsprekend.

Wel verdient even de nadruk gelegd te worden op het feit, dat de zelfstandige middenstand in Rusland practisch de eenige schakel in het economisch leven is, welke volledig privaat-bezit over de productiemiddelen heeft gekregen. Zelfs Rusland is, vanuit een communistische proefneming, tot de erkenning van de noodzakelijkheid van een zelfstandigen middenstand moeten komen, ten einde een zeker evenwicht in zijn maatschappij-orde te scheppen. In het licht van deze ervaring is het dan ook volkomen gerechtvaardigd, dat in de overige landen een streven zich baan breekt, om deze stand op een zoo gezond mogelijke basis te stellen en hem van schadelijke excessen te ontdoen.

De tweede vorm van eigendom, welke het ontwerpgrondwet noemt, is de staatseigendom. Staatseigendom zijn de bodemschatten, de wouden, de fabrieken, de verkeersmiddelen te land, in de lucht en te water, de banken, de post, de telegraaf, de telefoon, door de Staat uitgeoefende landbouwbedrijven, de z.g. Sovchozen, en de groote massa der woonhuizen in de industrie-centra.

Deze staatseigendom heeft eerst onder het vijf-

jarenplan een duidelijk omlijnd karakter gekregen. Want voordien ging men toch van de gedachte uit, dat alle bezit in handen was van de dictatuur van het proletariaat, naar orthodox-Marxistische opvatting. En al is het moeilijk precies weer te geven, waarin het verschil bestaat tusschen de eigenlijke staatsidee en de gedachte van de dictatuur van het proletariaat, toch kunnen deze beiden niet volkomen vereenzelvigd worden.

Langzamerhand is echter ook in Rusland de oorspronkelijke staatsgedachte meer naar voren getreden en de idee van een zuiver proletarische dictatuur op den achtergrond geraakt. In de nieuwe grondwet wordt dan ook uitdrukkelijk van staatseigendom gesproken naast de beide andere eigendomsbegrippen.

Toen Lenin in 1924 stierf liet hij, althans op sociaal terrein, een erfenis na, die een sterk tweeslachtig karakter had gekregen. Eenerzijds leefde nog na zijn oorspronkelijke opzet van het vestigen van een communistische maatschappij-orde op den grondslag van de dictatuur van het proletariaat, en anderzijds drongen verschillende „kapitalistische” elementen binnen, als uitvloeisel van zijn Nep.

Deze erfenis is door Stalin overgenomen, op het moment, dat alles op een dood punt scheen aangeland. En het is Stalin geweest, die de staatsidee in haar volle consequenties weer heeft doen herleven. Onder leiding van den Staat werd het vijfjarenplan voor de industrie opgesteld en uitgevoerd, waardoor zeer belangrijke takken van het economisch leven volledig in staatshanden kwamen.

Doch ook de landen, wier uitgangspunt het privaat-bezit is geweest, zijn aan den staatseigendom niet ontkomen. Ook daar bleek het niet mogelijk, of in elk geval minder gewenscht, om alle bedrijfstakken volledig op den basis van het privaat-bezit te handhaven. De aard van bepaalde bedrijfstakken en de speciale functie, die zij te vervullen hebben, heeft medegebracht, dat zij geheel of gedeeltelijk in staatshanden zijn gevallen. Gaan wij het rijtje langs, waarin Rusland den staatseigendom opsomt, dan blijken daaronder verschillende bedrijfstakken voor te komen, die in de kapitalistische landen eveneens staatseigendom zijn geworden.

Verreweg het belangrijkste gedeelte van het eerste hoofdstuk der nieuwe Russische grondwet heeft echter betrekking op het begrip „maatschappelijk socialistisch eigendom”, want hiermede wordt een tot nu toe niet gekend eigendomsbegrip ingevoerd.

Ook Von Philippovich maakt in zijn Grundriss der Politischen Oekonomie slechts een onderscheid in tweeën, n.l. privaat- en gemeenschapseigendom, waarbij hij wel erop wijst, dat het privaat-bezit op den duur aan bepaalde beperkingen is onderworpen geworden, terwijl zich eveneens het geval voordoet, dat een bepaalde toepassingswijze van dat privaat-bezit is voorgeschreven, doch hij kent nog geen zelfstandig derde eigendomsbegrip, zooals in de nieuwe Russische grondwet thans is vastgelegd.

Alle eigendom is in wezen niets anders dan beschikkingsmacht en het is de speciale aard van de beschikkingsmacht, welke geleid heeft tot de benaming van maatschappelijk socialistischen eigendom en welke dit eigendomsbegrip onderscheidt zoowel van den persoonlijke eigendom als van den staatseigendom. Dit onderscheid moet hierin gezocht worden, dat de beschikkingsmacht voortvloeiend uit den persoonlijke en den staatseigendom een direct en een absoluut karakter draagt, terwijl de beschikkingsmacht, steunend op den maatschappelijk socialistischen eigendom steeds een indirect en een relatief karakter draagt.

De beschikkingsmacht, welke uitgeoefend wordt op grond van persoonlijke en staatseigendom, wordt direct, dus zonder tusschenkomst van derden, en absoluut, dus zonder beperkingen dan die, welke uit strafrechtelijke bepalingen voortvloeien, uitgeoefend.

Daarentegen wordt de beschikkingsmacht, welke steunt op maatschappelijk socialistischen eigendom, steeds door tusschenkomst van een derde uitgeoefend, en moet zij zich steeds zekere beperkingen laten welgevallen.

Het sprekendste voorbeeld levert in Rusland de beschikkingsmacht over den grond. Deze grond is voor een groot gedeelte maatschappelijk socialistisch eigendom van de kolchozen. De beschikkingsmacht, welke daaruit voortvloeit, kunnen deze kolchozen echter nooit direct uitoefenen, doch zij moet steeds via den boer gaan. Hij is het uiteindelijk, die de grond bewerkt en bebouwt, terwijl hij toch niet in loondienst van de kolchozen staat, doch een zelfstandige positie behoudt. Er is dus geen sprake van zuiveren gemeenschapseigendom, want in dat geval zou de boer niet anders dan een ambtenaar in dienst van de kolchozen zijn. Anderzijds heeft hij echter evenmin privaatsbezit van den grond, want bij zijn bebouwing van den grond heeft hij zich te richten naar het algemeen maatschappelijk doel, dat de kolchozen met de bewerking van den grond willen trachten te bereiken. Er is hier dus een tusschenvorm tusschen den zuiveren persoonlijken en den zuiveren gemeenschapseigendom ontstaan, die echter in Rusland een sterk zelfstandig karakter heeft gekregen en niet als een mengeling van deze beide eigendomsvormen moet gezien worden.

Het kan niet ontkend worden, dat Rusland hiermede een zeer belangrijk element in zijn maatschappij-orde heeft ingelascht. Het bleek niet mogelijk die orde op te bouwen op den zuiveren gemeenschapseigendom, doch daarnaast wilde Rusland, op grond van overwegingen, die in dit verband geen principiële rol spelen, zekere algemeene maatschappelijke doeleinden in het oog houden. Daaruit is gegroeid de maatschappelijk socialistische eigendom van de kolchozen in den landbouw en van de coöperaties in de industrie, naast den staats- en den persoonlijken eigendom, welke beide vormen, zooals wij gezien hebben, Rusland eveneens kent.

De vraag komt bijna vanzelf op, of deze eigendomsvorm in de kapitalistische landen volkomen onbekend is. En dan moet het antwoord ongetwijfeld „neen” luiden. Juist in de laatste jaren vallen ook daar symptomen aan te wijzen van een ontwikkelingsgang, die drijft in de richting van een beschikkingsmacht, die men in Rusland de naam van maatschappelijk-socialistisch eigendom heeft gegeven.

De structuurcrisis, welke de maatschappij-orde in de landen buiten Rusland heeft doorgemaakt, is aanleiding geweest, dat allerlei nieuwe vormen tot ontwikkeling zijn gekomen, die stuwen in de richting van een beschikkingsmacht, welke rekening houdt met algemeen maatschappelijke doeleinden. In ons eigen land is men, hetzij van Staatswege, hetzij vrijwillig, gekomen tot de oprichting van verschillende centrales, die in het maatschappelijk leven een bepaalde beschikkingsmacht, in den vorm van teeltregelingen, prijszettingen, enz. hebben gekregen, welke een merkwaardige overeenkomst vertoont met wat Rusland als maatschappelijk socialistisch eigendom heeft meenen te moeten omschrijven. Ook hier betreft het een beschikkingsmacht, die slechts indirect en betrekkelijk kan worden uitgeoefend, doch waarvan de noodzakelijkheid voortvloeide uit de omstandigheid, dat het beheer der productiemiddelen niet meer uitsluitend kon berusten bij den optelsom van persoonlijke belangen, doch dat daar bovenuit een algemeen economisch en sociaal doel gesteld moest worden.

Problemen als regeling der mechanisatie, verhouding van volwassen en jeugdige krachten, verbindendverklaring van ondernemersovereenkomsten stuwen eveneens in de richting van het scheppen van een beschikkingsmacht, die noch het karakter van privaats-, noch van staatseigendom draagt, en waarvoor de benaming maatschappelijk socialistisch eigen-

dom zeker niet misplaatst zou zijn.

Wat het buitenland betreft, leveren de Vereenigde Staten van Amerika het sprekendste voorbeeld. De code-authorities van President Roosevelt brachten in het Amerikaansche economische en sociale leven een geheel nieuw element, dat sterke trekken van overeenkomst vertoont met wat de nieuwe Russische grondwet den maatschappelijk socialistischen eigendom noemt. De grondgedachte van de New Deal van Roosevelt is in wezen geen andere geweest, dan om in de maatschappij naast den persoonlijken en naast den staatseigendom een „derde” beschikkingsmacht te scheppen.

Overzien wij nog eenmaal het geheel van onze beschouwingen, dan schijnt de conclusie voor de hand te liggen, dat de kapitalistische en de communistische maatschappij-orde naar elkander gaan toegroeien. Vanuit een volkomen tegengesteld uitgangspunt blijken beide bij vormen te zijn aangeland, die een opvallende overeenkomst vertoonen.

In hoeverre deze schijn met de werkelijkheid overeenstemt, wagen wij liever niet te beoordeelen. Daarvoor vertoont de maatschappij-orde, zoowel in Rusland als daar buiten, nog te veel het beeld van een experiment, waarvan de uitkomst nog niet is te overzien.

In elk geval blijft deze nieuwe Russische grondwet echter een belangrijke schakel in het probleem van de maatschappij-orde, zoowel voor Rusland zelf als voor de z.g.n. kapitalistische landen.

L. J. IJGENDIJK.

HET INDUSTRIALISATIEVRAAGSTUK.

Het is wel opmerkelijk en teekenend voor de actualiteit van het onderwerp, dat op denzelfden dag (10. October, j.l.) in twee openbare vergaderingen in ons land het vraagstuk van de industrialisatie van Nederland en van wat daarmee samenhangt in behandeling is gekomen.

Het vraagstuk der industrialisatie zelve was aan de orde gesteld door het Nederlandsch Instituut van Doctorandi in de Handelswetenschap, dat daartoe het uitbrengen van een zevental prae-adviezen had uitgelokt. De eerste drie hiervan behandelen de statistische hoofdlijnen, waaruit de toenemende industrialisatie blijkt. De Heer T. van den Brink onderzoekt de „Wijzigingen in de beroepsstructuur van de Nederlandsche bevolking” en kwam daarbij o.a. tot de conclusie, dat industrialisatie voorshands alleen zal leiden tot herovering van het sinds 1930 verloren terrein, waarbij men dan nog zal blijken te staan voor de moeilijkheid, de tienduizenden, die sindsdien tot den productieven leeftijd zijn gaan behooren, in het productieproces „in te brengen”. Dr. Joh. J. Hanrath toont in zijn beschouwing over „Het aandeel van grondstoffen en industrieproducten in de handelsbeweging van Nederland” aan, dat inderdaad de uitkomsten der handelsstatistiek op een toenemende tendens tot industrialisering wijzen. Ten slotte brengt Dr. O. Bakker („De industrialisatie van Nederland in het licht van de uitkomsten der Bedrijfstelling-1930”) enkele cijfers over een aantal takken van bedrijf. Het vierde prae-advies, van Dr. C. Visser, geeft een korte schets van „De structuur der Nederlandsche industrie”, waarna de laatste drie de voorwaarden voor verdere industrialisatie behandelen. Het zijn uiteraard deze studies, die de meeste stof boden voor gedachtenwisseling.

De Heer H. C. Roemen n.l. behandelt „De grondstoffenpositie als voorwaarde voor verdere industrie-ontwikkeling van Nederland”. Zoowel de prae-adviseurs als de sprekers ter vergadering waren unaniem van oordeel, dat, zoo Nederland zich verder zal industrialiseeren, dit zal zijn in de richting van de productie van kwaliteitsgoederen. Aanvaardt men dit, aldus de Heer Roemen, dan zijn voor het vraagstuk der verdere industrialisatie de arbeids- en

kapitaalvoorzieningsproblemen van meer belang dan het grondstoffenprobleem. Dit neemt niet weg, dat het grondstoffenprobleem van belang blijft, wanneer men Nederland ziet als klein en relatief grondstofarm territoir (al slaagt de Heer Roemen er ook in, nog tal van mogelijkheden op te sommen), afhankelijk van de grondstoffenpolitiek van andere landen, waarbij de mogelijkheid van het ontstaan van aan onze industrialisatie vijandige grondstoffenlanden-blocs in het licht wordt gesteld.

Dr. F. Breedvelt, prae-adviseerend over „Industrialisatie en arbeider”, verwacht inderdaad van verdere industrialisatie werkverruiming, doch, aangezien deze deels zou moeten voeten op een door werkloosheid getroffen en dus op steun aangewezen arbeidersklasse, tegen een loon, welks hoogte meer door behoefte dan door prestatie zou worden bepaald, waarbij er tegen zou moeten worden gewaakt, dat daardoor het loon van de arbeiders in de nieuwe industrieën via den kinderbijslag zou stijgen boven dat in de oude industrieën. Het is overigens opvallend, dat bij de beraadslaging in het Instituut tegen dit standpunt van Dr. Breedvelt geen stelling is genomen.

Dr. Repelius ten slotte bracht een prae-advies uit over de „Industriefinanciering in Nederland”. Dr. Repelius begint met eraan te herinneren, dat eerst in de latere jaren de financiering der industrie via de kapitaalmarkt een grootere rol is gaan spelen, doch dat deze vorm van financiering feitelijk alleen openstaat voor de grootindustrie. De in den jongsten tijd gestichte speciale instituten voor industriefinanciering zijn in de eerste plaats gericht op de kapitaalvoorziening van midden- en kleinbedrijf, waarbij evenwel te verwachten is, dat deze voorloopig meer principieele dan daadwerkelijke beteekenis zal hebben. De principieele beteekenis is dan gelegen in het feit, dat latente industrialisatiemogelijkheden meer systematisch zullen worden onderzocht.

De tweede vergadering, waar dit onderwerp — zij het ook meer zijdelings — aan de orde werd gesteld, was die van de Nationale Vereeniging tegen de Werkloosheid. Hiervoor werd een drietal prae-adviezen uitgebracht over het onderwerp: „Welke mogelijkheden biedt bevordering van export en doeltreffende emigratie voor de bestrijding van de werkloosheid in Nederland en op welke wijze kan door economische voorlichting tot verwezenlijking daarvan worden bijgedragen?” Terwijl nu Dr. T. P. van der Kooy en Ir. R. A. Verwey zich hoofdzakelijk beperkten tot resp. de taak der economische voorlichting en de emigratie, behandelde Dr. Ir. B. Bölger meer in het bijzonder de exportbevordering en kwam daarmede tevens op het terrein der industrialisatie. Dr. Bölger gaat er bij zijn beschouwingen van uit, dat de kostprijs hier te lande zoodanig moet zijn, dat, afgezien van allerlei andere exportbelemmeringen, op de wereldmarkt kan worden geconcurrereerd. De kostprijs nu wordt volgens hem bepaald door a. de voor de productie benodigde materialen (de grondstoffenpositie), b. de technisch-economische inrichting van het productieproces en c. de arbeidskrachten. Ten slotte behandelde Dr. Bölger in het kort nog de kapitaalvoorziening.

In de voor de beide vergaderingen uitgebrachte prae-adviezen en de aan de hand daarvan gevoerde beraadslagingen kwamen enkele grondgedachten naar voren, waarop hier nog in het kort de aandacht moge worden gevestigd.

Was men dus algemeen van oordeel, dat kwaliteitsproductie de logische functie was van de zich uitbreidende industrie van Nederland, minder eenstemmigheid gold ten aanzien van de vraag, of de hoofdlijn der verdere industrialisatie wees in de richting van het groot- dan wel van het kleinbedrijf. Dr. Hanrath wees erop, dat de beantwoording van deze vraag nauw samenhang met die van enkele andere vragen. Grootbedrijf — volgens Dr. Bölger terecht

aangemerkt als in vele gevallen de eenige vorm, waarin de met het oog op de meest ideale bedrijfs-grootte gewenschte massafabricage mogelijk is — impliceert export, terwijl daarentegen fabricage van kwaliteitsgoederen door kleinindustrie mogelijk in beginsel meer op de nationale markt zou kunnen zijn aangewezen. Industrialisatie in den vorm van grootbedrijf stelt dus verderstreckende eischen aan de internationale economische constellatie dan kleinbedrijf (liefst een volkomen vrij internationaal ruilverkeer): m.a.w. maakt het grootbedrijf de nationale economie meer gevoelig ten aanzien van de internationale handelspolitiek en de daaruit in onze dagen voortkomende veelvuldige handelsbelemmeringen, waarop met name Dr. Van der Kooy in zijn prae-advies sterk den nadruk legt.

Ook stelt de financiering van beide vormen van industrialisatie geheel verschillende eischen. In dit verband wees Dr. Visser er op, hoe momenteel door de veranderde monetaire verhoudingen speciaal de kleinere ondernemingen ten aanzien van hun grondstoffenbevoorrading in het gedrang komen en deze omstandigheid aan de sedert kort werkende industrie-financieringsinstituten een nieuwe beteekenis geeft.

Als andere hoofdkenmerk der groeiende industrie werd — trouwens ook door Dr. Bölger — naar voren gebracht de voortgaande mechanisatie, welke Dr. Breedvelt bracht tot het uitspreken van het oordeel, dat zeer zeker Nederland beschikte over voldoende arbeidskrachten voor verdere industrialisatie, aangezien speciale vak kennis steeds meer een secundaire rol gaat spelen. In de discussies ter zake bracht Dr. C. van den Berg terecht naar voren, dat scherp onderscheid dient te worden gemaakt tusschen algemeene geschiktheid voor speciale vakscholing, voortkomende uit een in Nederland zeer zeker aanwezig zijnd fond van algemeene volksontwikkeling — Dr. Hanrath herinnerde in dit verband aan Marshall's „general ability” — en anderzijds de aanwezigheid van die vakscholing. Wanneer deze er nog niet in elk concreet geval is, behoeft dit niet als een gevaar voor industrialisatieplannen te gelden, mits slechts de steeds doorvretende jeugdwerkloosheid in verloop van jaren niet de algemeene geschiktheid gaat aantasten.

Ten aanzien van de grondstoffenpositie bleek aanmerkelijk verschil van meening te bestaan met betrekking tot het belang der in Nederland aanwezige grondstoffen. Door Dr. Visser en den Heer D. J. van Dijk werd, o.m. naar aanleiding resp. van de vruchtenconserveering (mostfabricage) en de vischconserveering gewezen op de betrekkelijke beteekenis der grondstoffen, voortkomende uit landbouw en vischerij, voor verdere industrialisatie. Voorts was Dr. Visser in tegenstelling met den Heer Roemen van meening, dat het transportkosten-voordeel ten gevolge van het voorkomen van grondstoffen binnen de grenzen des lands niet te hoog dient te worden aangeslagen. Dat de besparing door verwerking van grondstoffen ter plaatse om bedrijfseconomische redenen vaak niet opweegt tegen de transportkosten naar elders toonde Dr. Visser aan met een voorbeeld uit de kistenfabricage. Toegegeven werd dan ook, dat „Konsumorientierung” vaak van schier even overheersende beteekenis is als de verkeersgeografische positie (vergelijk het Nederlandsche hoogovenbedrijf).

Nog te vermelden is, dat, terwijl Dr. Bölger een nauw contact legde tusschen exportbevordering en industrialisatie, in de andere vergadering Dr. Max de Vries er den nadruk op legde, dat industrialisatie ook kan leiden tot afbraak van den uitvoer. Van meerdere zijden werd in deze vergadering dan ook gewezen op het handelspolitieke aspect van het onderhavige vraagstuk, zoowel voor zoover betreft de grondstoffenvoorziening als wat betreft den afzet der producten. H.

DE RIJKSMIDDELEN OVER SEPTEMBER 1936.

Het in dit nummer voorkomende Middelenoverzicht over de maand September 1936 geeft vrijwel hetzelfde beeld te zien als het daaraan voorafgaande betreffende de achtste maand des jaars. De niet-directe belastingen brachten *f* 1.908.800 meer op dan in September 1935 (de totale opbrengst beliep *f* 31.926.000), terwijl ook de gemiddelde maandraming werd overschreden (thans met *f* 965.600), en opnieuw blijkt bij nadere analyse, dat dit gunstig resultaat in hoofdzaak is toe te schrijven aan de belangrijke stijging, die de dividend- en tantièmebelasting vertoonde. Ditmaal ligt de vooruitgang echter niet alleen aan laatstgenoemde heffing. Verschillende middelen wezen een hooger opbrengstcijfer aan, n.l. ook het statistiekrecht, de zout-, de geslacht- en de tabaksaccijns, de belasting op gouden en zilveren werken, de omzetbelasting, de couponbelasting, de zegelrechten, de registratierechten en de successierechten. De gemiddelde maandraming werd overtroffen bij de dividend- en tantièmebelasting, de invoerrechten, het statistiekrecht den geslachtaccijns, den wijnaccijns, den bieraccijns, den suikeraccijns, de belasting op gouden en zilveren werken, de omzetbelasting, de zegelrechten en de loodsgelden. Alles bij elkaar genomen is de middelenstaat derhalve niet onbevredigend.

De totale opbrengst over de eerste drie kwartalen van 1936 bedraagt *f* 267.518.600 tegen *f* 273.620.500 in de eerste negen maanden van 1935 en bij een evenredige raming van *f* 278.643.800. Zes middelen (de dividend- en tantièmebelasting, het statistiekrecht, de geslachtaccijns, de omzetbelasting, de couponbelasting en de zegelrechten) brachten meer op dan in 1935 tot een totaal bedrag van *f* 4.469.300; de overige elf middelen verschaften tezamen *f* 10.571.200 minder dan in het tijdvak Januari t/m September 1935.

Hoewel de dividend- en tantièmebelasting in Augustus jl. een accres van niet minder dan *f* 2.512.200 vertoonde, was ook de afgelopen maand voor dit middel zeer gunstig. De toeneming bedroeg ditmaal *f* 1.041.000. Voor de maand September, die in den regel een bescheiden bedrag oplevert, was dit een verrassing. Tot dusver is reeds *f* 2.331.900 meer ontvangen dan in de eerste drie kwartalen van 1935. Uiteraard valt hier te rekenen met de opcenten, bedoeld in de wet van 20 December 1935 (Staatsblad No. 725). Afgezien daarvan is er toch ook eenige stijging in de opbrengst waar te nemen. Of het in totaal voor 1936 geraamde bedrag van *f* 13.800.000 zal worden gehaald, is intusschen twijfelachtig, daar de laatste maanden van het jaar gewoonlijk geen ruime baten meer verschaffen.

De invoerrechten liepen met *f* 540.300 terug. Toch was de ontvangst op zichzelf beschouwd niet zoo laag, daar de gemiddelde maandraming met *f* 162.100 werd overtroffen. In vergelijking met de vorige drie maanden hebben de invoerrechten zich eenigszins hersteld. Gerekend over negen maanden is 1936 *f* 2.544.400 in het nadeel. Dat de omvang van den buitenlandschen handel in de afgelopen maand groter was dan in September 1935, blijkt intusschen uit het statistiekrecht, dat met *f* 8.500 vooruitging, waardoor de in de reeds verstreken maanden verkregen voorsprong opliep tot *f* 56.600, een voor dit kleine middel niet onaanzienlijk bedrag.

Met de accijzen blijft het over het algemeen genomen minder goed gaan. De zoutaccijns gaf een surplus van *f* 19.600, doch de ontvangst van September 1935 was bijzonder laag; op zichzelf beschouwd was de opbrengst der afgelopen maand niet gunstig, immers ruim een halve ton lager dan de maandraming. Beter gaat het met den geslachtaccijns, die ditmaal een accres van *f* 119.400 vertoonde en niet minder dan *f* 615.200 in de schatkist bracht (de raming bedraagt *f* 416.700) een sedert Maart 1934

niet meer bereikte ontvangst. De prijsstijging van het rundvleesch en het toegenomen verbruik daarvan doen zich hier gevoelen. De wijnaccijns bracht *f* 73.100 minder op door de verlaging der opcenten ingevolge de wet van 13 September (Staatsblad No. 548). De gedistilleerdaccijns daalde ditmaal met *f* 53.400; ook op zichzelf beschouwd was de laatste maandopbrengst vrij laag, al was zij ook ongeveer *f* 100.000 hooger dan die van Augustus jl. Het verbruik neemt nog steeds af. Ietzelfde kan gezegd worden van den bieraccijns; hier was de teruggang in de afgelopen maand *f* 187.300. Ten opzichte van de raming maakt de bieraccijns een minder slecht figuur; om begrijpelijke oorzaken zijn de maanden Juni t/m September voor dit middel gunstiger dan de overige maanden van het jaar. De suikeraccijns wijst een vermindering aan van *f* 211.800. De maand September 1935 was evenwel voor deze heffing zeer gunstig; in de afgelopen maand kwam toch nog *f* 523.900 meer binnen dan waarop blijkens de raming was gerekend. De ontvangsten van dit middel zijn vrij afwisselend; een vergelijking over een langere periode toont echter aan, dat ook hier een teruggang valt op te merken. Evenals de vorige maand vertoonde de tabaksaccijns een stijging (thans van *f* 159.900). Toch bleef de ontvangst nog *f* 31.400 bij de raming ten achter. Het overzicht over de eerste drie kwartalen is voor de laatst besproken heffingen niet gunstig; de gedistilleerdaccijns, de bieraccijns, de suikeraccijns en de tabaksaccijns hebben alle tusschen de 8 en 9 ton minder opgeleverd dan in 1935.

De belasting op gouden en zilveren werken gaf *f* 1.200 meer. De omzetbelasting verschaftte *f* 619.600 meer dan in dezelfde maand van het vorige jaar. Het schijnt met dit middel iets vlotter te loopen. Ook is eenige achterstand in de betalingen over het 2e kwartaal ingehaald. De eerste drie kwartalen gaven een surplus van *f* 955.300. Ook de couponbelasting blijft zich in stijgende lijn bewegen; er kwam ditmaal *f* 85.000 meer binnen, waardoor de voorsprong over de reeds verstreken maanden opliep tot *f* 453.800.

De z.g. conjunctuurheffingen gaven een betrekkelijk gunstig beeld te zien. Bij de zegelrechten bedroeg de vermeerdering *f* 515.900, waarvan *f* 252.950 op rekening komt van de Beursbelasting. In hoofdzaak zal deze toeneming wel te danken zijn aan de 20 opcenten ingevolge de wet van 20 December 1935 (Staatsblad No. 725); daarnaast was in September en inzonderheid aan het einde der maand eenige opleving in den handel ter beurze te constateeren. De registratierechten liepen op met *f* 79.500 en waren ook belangrijk beter dan in Augustus jl., doch dit neemt niet weg, dat de ontvangsten toch nog *f* 450.400 bij de maandraming ten achter zijn gebleven. Met dit al is er in den handel in vast goed iets meer leven gekomen.

De successierechten verschaften *f* 478.800 meer dan in September 1935 en *f* 1.008.200 meer dan in Augustus jl. Toch werd de maandraming niet gehaald (tekort *f* 489.300). Over het algemeen genomen is de loop van dit wisselvallige middel minder gunstig dan in het vorig jaar; over negen maanden bedraagt de teruggang *f* 1.073.300. De achterstand bij de raming belooft over de eerste drie kwartalen *f* 6.007.400, doch hierbij moet worden bedacht, dat de raming voor 1936 *f* 7.800.000 hooger is gesteld met het oog op de ingevolge de bovenvermelde wet van 20 December 1935 te heffen opcenten, welke evenwel in de eerste maanden zich practisch nog niet konden doen gevoelen. De loodsgelden gaven *f* 153.700 minder door de sterke verlaging van het tarief.

Tenslotte de Directe Belastingen van Afdeeling I a. Met voldoening mag worden vastgesteld, dat al de verschillende heffingen zich op hooger niveau bewegen dan het vorige jaar. Aan grondbelasting is

thans een bedrag van f 10.214.400 voor het Rijk op kohier gebracht, hetgeen een vooruitgang beteekent van f 195.300 bij den stand van den overeenkomstigen dienst op 30 September 1935. Het zuiver bedrag der kohieren steeg bij de inkomstenbelasting in de afgelopen maand van f 49.810.400 tot f 55.260.500, dank zij den invloed van het belastingjaar 1936/1937; laatstgenoemd bedrag komt f 4.548.900 uit boven het bedrag der kohieren voor den vorigen dienst op hetzelfde tijdstip van 1935, welk voordeelig verschil vermoedelijk voor een groot deel is te danken aan een vlugger verloop van de aanslagregeling en voor de rest aan de verhooging der opcenten met ingang van het jaar 1935/1936. Bij de vermogensbelasting bedraagt de stijging f 784.900, bij de Verdedigingsbelasting I f 11.800 en bij de belasting van de doode hand f 24.700.

BUITENLANDSCHE MEDEWERKING.

HET „PICHU” SYSTEEM IN DE REMISES DER OVERZEE-CHINEEZEN NAAR CHINA.

Drs. Tjoa Soe Tjong te Shanghai schrijft ons:

De remises der Overzee-Chineez (Hua-chiao's), d.z. de Chinese emigranten, die zich al dan niet blijvend in het buitenland hebben gevestigd met al dan niet verlies van hun oorspronkelijk staatsburgerschap, hebben in de laatste jaren weer eens de volle aandacht getrokken van de Chinese Regeering, zoowel van haar wetenschappelijke instituten als de Academia Sinica, als van particuliere lichamen zoals de Bank of China. Nog niet zoo heel lang geleden heeft de toenmalige Minister of Industry, Z. E. Chen Kung Po, een formeel bezoek gebracht aan Nederlandsch-Indië, de Straits en Siam, terwijl de jaarverslagen van de Bank of China en andere Chinese publicaties thans geregeld melding maken van deze remises.

Deze belangstelling is vanzelfsprekend; immers in de genoemde remises wordt voor een groot deel de verklaring gezocht hoe China het jaarlijksch nadeelig saldo in haar handelsbalans kan betalen. Met de depressie niet alleen in China, maar ook daarbuiten zich uitende o.a. in een sterke daling der remises, is het duidelijk, waarom een bijzondere belangstelling aan den dag wordt gelegd. Een overzicht in cijfers moge hier op zijn plaats zijn, daarmede tevens illustrerende de belangrijke rol der „Pichus”.

De Chinese Oversea Commission schatte het aantal Overzee-Chineez in 1934 op 7.900.000, waarvan in:

Siam	2.500.000	Korea	41.000
Malaya	1.700.000	Siberië	340.000
Ned.-Indië	1.200.000	Ver. Staten	85.000
Annam	400.000	Canada	50.000
Philippijnen....	100.000	Cuba	30.000
Borneo	98.000	Australië	45.000
Br.-Indië	2.000	Elders	1.291.000
Japan	28 000		

Deze schatting wordt in het algemeen als te laag beschouwd; eerder bestaat de neiging om het totaal aantal op 9.000.000 te stellen. Men is het er echter over eens, dat het overgrote deel te vinden is in Nan-Yang, d.w.z. de Zuid-Zee, waarmee dan bedoeld wordt: Ned.-Indië, de Britsche koloniën in Zuid O.-Azië, Fransch Indo-China, de Philippijnen en Siam. Br. Indië en Burma zijn ook inbegrepen, doch het aantal aldaar is, zoals wij zien, zeer gering (2000).

Zij zijn uit Zuid-China afkomstig, nl. uit de provincies Fukien en Kwangtung, alwaar arbeidskracht zelfs typeerend het belangrijkste „exportartikel” genoemd wordt. De belangrijkste plaatsen waarnaar geremiteerd wordt zijn dan ook Hongkong (tegenover Canton), Amoy en Swatow.

Wat de remises zelf betreft, hierover bestaan de

meest uiteenlopende schattingen, zooals de volgende:

H. B. Morse.....	1903	Chin. \$	110.000.000.—
”	1906		150.000.000.—
C. S. See	1913		115.000.000.—
C. F. Remer.....	1899—1913		105.000.000.— gemidd.
”	1902—1913		150.000.000.— ”
”	1914—1921		120.000.000.— ”
”	1914—1930		200.000.000.— ”
”	1928		250.600.000.—
”	1929		280.700.000.—
”	1930		316.300.000.—
A. G. Coons ...	1920—1923		150.000.000.— gemidd
Bank of China ..	1929		300.000.000.—
” ..	1930		250.000.000.—
” ..	1931		190.000.000.—
” ..	1932		320.000.000.—
” ..	1933		200.000.000.—
” ..	1934		250.000.000.—
” ..	1935		260.000.000.—
Wu Cheng—Hsi	1931		421.200.000.—
(Academia Sinica)			
” ..	1932		323.500.000.—
” ..	1933		305.700.000.—
” ..	1934		232.800.000.—
” ..	1935		316.000.000.—

Volgens Wu Cheng-Hsi zouden dan de volgende percentages van China's import-excedent gedekt zijn door remises:

1931	64,3 %	1934	43,3 %
1932	39,4 %	1935	92 %
1933	40,1 %		

Welke schattingen wij ook nemen, de relatieve belangrijkheid der remises kan niet worden ontkend. Wat betreft het land van oorsprong dezer geldzendingen, de schattingen zijn terzake al heelemaal niet volledig. C. F. Remer geeft voor 1930 de onderstaande bronnen op, doch alleen voor remises naar Hongkong: (in millioenen Hongk. \$):

Ver. Staten	119,3
Straits Settlements	42
Ned.-Indië	29,4
Siam	20
Canada	17,5
Philippijnen	12,5
Australië	8,5
Fr. Indo-China.....	5
Br.-Indië	4,3
Z.-Amerika	4,2
Andere bronnen	10
	272,7

Het aandeel van Nederlandsch-Indië is ca. 10,7 pCt., wat niet bijzonder groot kan worden genoemd. Merkwaardig is het aandeel van Britsch-Indië met zijn slechts 2000 Overzee-Chineez, per hoofd dus gemiddeld remitterende Hgk. \$ 2150.—, vooral als men in aanmerking neemt, dat het overgrote deel van hen te vinden is in het restaurant-bedrijf en in het schoenmakersvak en nog wel geconcentreerd op een plaats, Calcutta. Ned.-Indië is hierbij vergeleken, wel verre ten achter.

Wu Cheng-Hsi publiceert slechts gegevens voor Swatow in de provincie Kwangtung, nl.

1930	\$ 110.000.000.—	1933	\$ 62.800.000.—
1931	94.200.000.—	1934	47.000.000.—
1932	70.700.000.—	1935	55.000.000.—

en vermeldt t.a.v. de landen van herkomst het volgende:

Siam	50 %	Ned.-Indië	6 %
Malaya	30 %	Elders	4 %
Annam	10 %		

Ook hier spelen de Ned.-Indische Overzee-Chineez een belangrijke rol.

De Postal Remittences Bank verstrekt ook weer slechts partieele gegevens, nl. over de remises middels postwissel, welke als volgt zijn voor Amoy (Fukien):

	1932	1933	1934
Fr. Indo-China.....	\$ 96.089.—	\$ 115.986.—	\$ 76.586.—
Fed. Malay States ..	54.197.—	42.711.—	82.417.—
Straits Settlements..	60.540.—	57.421.—	29.798.—
Philippijnen	—	—	7.120.—

Ned.-Indië verschijnt derhalve al heelemaal niet op de lijst. De verklaring waarom Ned.-Indië niet een vooraanstaande plaats inneemt in de overzeesche geldovermakingen, kan wellicht hierin worden gevonden, dat ongeveer de helft der Chineesche bevolking aldaar tot de „blijvers” kan worden gerekend, terwijl de familiebanden dezer blijvers met het stamland in den loop der jaren (honderden jaren) te loor zijn gegaan. Blijkbaar is het niet tot zoover gegaan in de andere gebieden van kolonisatie.

Wij zien nu uit het bovenstaande hoe verschillend de schattingen zijn. Te betreuren is daarbij, dat de meeste auteurs niets vermelden omtrent hun methoden van onderzoek of schatting. Veelal berusten de schattingen weer op schattingen van anderen. Men is meestal ook geneigd om op gegevens van banken af te gaan, wat zeer eenzijdig is, omdat niet alle remises via banken gaan en deze instellingen eerst later hierin een rol zijn gaan spelen. Tenslotte zijn niet alle banken bereid om de noodige gegevens, laat staan juiste gegevens te verstrekken. Bij zijn onderzoek in Hongkong gaat C. F. Remer ook veel uit van bankmateriaal, hoewel hij terloops ook nog melding maakt van de Pichus (door hem met „letter hong” aangeduid); hij zwijgt echter heelemaal over de overmakingen per postwissel.

Naar onze meening dienen wij bij een dergelijk onderzoek rekening te houden met remises:

1. middels Pi-Chus;
2. middels banken;
3. middels de postwissel.

Daarbij moeten wij niet uit het oog verliezen, dat niet alle overmakingen bedoeld zijn voor familie of belegging, maar dat een deel daarvan bestemd is voor betalingen van uit China geïmporteerde goederen. Dit onderscheid is vooral van belang bij het onderzoeken van bankgegevens. Veiliger zijn wij t.a.v. de middelen onder sub 1 en sub 3 genoemd, in het bijzonder het eerst bedoelde, waarvan hieronder een beschrijving moge volgen.

De Pichus.

Letterlijk beteekent Pichu eigenlijk Pi = de bekende Chineesche penseel-pen en Chu = onkosten, dus kosten voor den schrijver, den brievenschrijver, tenslotte zoowel voor het schrijven als geld overmaken, om het zoo te noemen: het geschrevene is brief en tevens wissel.

Het Pichu-stelsel is zeer oud; het dateert van zoo veel eeuwen her toen China slechts het interprovinciale handelsverkeer kende. De Pichus dienden dan als postkantoor zoowel als geldwisselaars of wisselkantoren. Aan het stelsel zelf is gedurende die eeuwen practisch niets gewijzigd; er kwam slechts verandering in geografischen omvang van het arbeidsveld door uitbreiding van den dienst over gebieden buiten China, nl. het z.g. Nanyang, toen de remises der Overzee-Chineezee een aanvang namen. In die dagen geschiedde de remise vrijwel uitsluitend door middel van de Pichu. Eerst later begonnen de banken een rol te spelen en in het begin nog wel alleen t.a.v. groote geldovermakingen. Overigens was men aangewezen op den Pichu en wilde men ook niet van iets anders weten. Immers was eenerzijds het bankwezen toen nog zeer beperkt; niet overal vond men een bankkantoor in China, evenmin in de bedoelde koloniale gebieden. De postdienst was ook nog primitief, de postwisseldienst stond nog heelemaal in zijn kinderschoenen, vooral in het binnenland van Zuid-China.

Anderzijds is onze remittent in het algemeen niet meer dan een eenvoudig man, zonder schoolsche wijsheid, onbekend met de meer moderne techniek van

overmakingen en al zouden de banken of postkantoren overal zijn te vinden, onze primitieve boer of „koelie” zou er geen gebruik van kunnen maken, eerstens omdat zijn remise te klein was en tweedens vanwege de arrogante houding van den doorsnee „koloniaal” uit de minder ethische tijden van weleer. De remittent kon lezen noch schrijven en zou eerder afgesnauwd worden dan geholpen. Dan wenschte hij te remitteren naar vóór de post of bank onbereikbare dessa's in het binnenland van China en wat van groot belang is, hij wenschte meer; er moest een briefje bij over de geldzending an sich, maar ook over zijn laatste ervaringen, gezondheid, e.d. Welnu, in zulke gevallen van vertrouwen — geld en familie-aangelegenheden — is bij den primitieven mensch het persoonlijk contact doorslaggevend, in het bijzonder bij den primitieven Oosterling. Dan geldt niet de instelling („naamlooze vennootschap”), doch de persoon, vooral als men de daad — het overmaken en het schrijven — niet zelf kan uitvoeren, maar daarbij de medewerking van derden behoeft. Nu begrijpen wij waarom het systeem der Pichus het aangewezen instituut is in zoo'n geval; het past volkomen in het kader van zender zoowel als van ontvanger.

In hun organisatie zijn de Pichus in twee groepen te onderscheiden, nl.:

1. de groep, die geen gebruik maakt van diensten van derden en dus de gansche organisatie, collecteerend zoowel als distribueerend, in eigendom heeft. Deze Pichus zijn individueel soms financieel heel krachtig; in den goeden ouden tijd was het kapitaal van zoo'n Amoy Pichu eenige tonnen groot en bedroegen zijn activa verscheidene millioenen. Is de heele organisatie niet in handen van één persoon, dan behoort zij tot meerderen, die dan met elkaar een firma aangaan;

2. de groep, die niet over eigen vestigingen beschikt en dus gebruik maakt van de diensten van correspondenten of agenten. De meeste Pichus zijn tegenwoordig tot deze klasse te rekenen.

Tot welke groep wij ook de Pichus mogen rekenen, steeds zullen wij zien dat het Pichu-bedrijf voor hen een nevenbedrijf uitmaakt. Hun hoofdbezigheid is wat anders, bijv. import en export, goudsmederij, zijde-handel, het algemeene handelsbedrijf, enz., zaken, waarbij de beschikking over een extra fonds welkom is.

De Pichus zijn derhalve niet in de eerste plaats administratiekantoren, maar eerder handelshuizen en vooral vroeger niet zelden zeer groote handelshuizen. Hierdoor verklaart zich hun kapitaalkracht, zooals boven aangeduid.

Het persoonlijk element uit zich ook in de verdere organisatie nl. door het georganiseerd zijn van den Pichu-dienst door Chineezee uit hetzelfde dorp of uit dezelfde streek. De Chineezee in Java, zijnde veel uit Amoy, zullen bediend worden door een Fukiens-organisatie. Aldus wordt het vertrouwen van den remittent op zijn best verkregen. Door het persoonlijk contact met den remittent zijn de Pichus in staat vrij nauwkeurig zijn credietwaardigheid te bepalen, terwijl zij bovendien vaak een middel weten om zijn a.s. loon via den werkgever te doen blokkeeren. Daar, waar zij weten, dat de remittent een vast inkomen geniet, zijn zij gaarne bereid de remise voor te schieten, en deze eerst te collecteeren als het geld aan gene zijde is ontvangen. Ook is de Pichu — zijnde tegelijkertijd dorps- of district-genoot — zeer familiair met de plaatselijke omstandigheden in China's binnenland; in het bewuste dorp van den geadresseerde kent hij iedereen, zoodat vergissingen bij het overmaken welhaast uitgesloten zijn. Daarenboven fungeert meestal als Pichu-agent of correspondent het dorps-hoofd.

Als regel zijn de remises heel klein, soms zelfs niet meer dan \$ 2.— of \$ 3.— per persoon. In geval van grootere bedragen wordt geen voorschot verstrekt. Gegevens t.a.v. het totaal der aldus vergaarde gelden

zijn helaas beschikbaar slechts voor de jaren 1926—1934 voor Amoy, nl.:

1926	\$ 14.000.000.—	1931	\$ 32.000.000.—
1927	18.000.000.—	1932	18.000.000.—
1928	23.000.000.—	1933	13.000.000.—
1929	25.000.000.—	1934	9.000.000.—
1930	28.000.000.—		

In genoemde jaren hebben de Pichus reeds veel concurrentie ondervonden van meer moderne instituten zooals banken. Volgens schattingen moeten deze banken gedurende denzelfden tijd minstens een gelijk bedrag hebben overgemaakt.

De van het binnenland gecollecteerde remises stroomden tenslotte tezamen bij de hoofd-Pichus, die gevestigd zijn in de grotere kustplaatsen, zooals bijv. Singapore, Kuala Lumpur, Penang in de Straits en F.M.S., Batavia, Soerabaia, Semarang op Java, Sibiu op Borneo, Manilla op de Philippijnen, Haiphong in Fr. Indo-China, Rangoon in Burma. Vanuit deze centra wordt geremiteerd, zij het middels collectieve adviezen aan het kantoor in China of aan de verschillende correspondenten in het binnenland, tezamen met alle brieven en andere correspondentie.

Heeft men te maken met een financieel krachtigen Pichu, dan worden de gelden feitelijk niet overgemaakt, maar in de verschillende landen van herkomst aangehouden voor belegging op eigen risico aldaar. De Pichu in China schiet derhalve de te maken uitbetalingen voor. Deze methode heeft alleen plaats in perioden van opbloei; anders vereischt de China-correspondent de noodige dekking, waardoor de verdiensten wel wat lager worden, hoewel toch nog behoorlijk. Deze verdiensten zijn de volgende:

1. in den berekenden wisselkoers; eerstens bij het omzetten van bijv. Java-Guldens in Hongkong-Dollars, daar als regel niet direct op China wordt getrokken, maar via Hongkong, en tweedens bij de omrekening van Hongkong Dollars in Chineesch geld (dat aan zeer groote fluctuaties onderhevig was, vandaar met Hongkong als tusschenstation). De berekende koers is begrijpelijkerwijze steeds ten nadeele van den onkundigen remittent, waardoor de remise-kosten niet zelden 25 pCt. van het over te maken bedrag vormen;

2. in de kosten voor het schrijven van brieven (ca. \$ 0.20 per brief);

3. in het niet tijdig remitteeren der gelden, waardoor extra aan rente wordt verdiend. Daar de Pichus ook de correspondentie der betrokkenen behandelen, hebben zij het in hun macht om met de brieven ook de remises eenigen tijd aan te houden zonder dat afzender en ontvanger er wat van hoeven te merken. Het uitstel is evenwel niet langer dan eenige weken.

Zijn de remises of adviezen eenmaal in China ontvangen, dan geschiedt de uitbetaling als volgt:

De Pichus in de groote kustplaatsen als Canton, Swatow en Amoy zenden hun vertrouwde loopers uit naar het binnenland, zij het met:

1. hard cash of bankbiljetten van de grootbanken (Bank of China, toen geen staatsbank en niet te verwarren met de Central Bank of China, wel de staatsbank), of met

2. wissels op de genoemde kustplaatsen voor de grotere bedragen; deze wissels zijn ook zeer gewild voor het doen van betalingen in geval van import, e.d. (ongunstige handelsbalans);

3. of voor sommige districten zelfs met oninbaar papier.

Uitbetaling geschiedt tegen kwitantie, welke, met eventueele correspondentie, de terugreis onderneemt naar den remittent.

Zooals boven reeds aangeduid heeft de Pichu heden ten dage echter zeer veel van zijn ouden roem verloren. Verscheidene oorzaken zijn daaraan schuldig, niet in de laatste plaats de sterke vooruitgang van het verkeer, met name het postverkeer, in het bijzonder in China zelf. Hierdoor maakt de Pichu al direct inbreuk op het post-monopolie. De Pichu-dienst heeft

uit dezen hoofde heel wat aan efficiency ingeboet. Voorts vormt het moderne bankwezen een geweldige concurrent. Door de depressie in Nanyang zijn de remises ook sterk gedaald, terwijl de val van verscheidene Pichu-handelshuizen het vertrouwen der remittenten danig heeft geschokt.

In de historie der Overzee-Chineesche remises blijft de figuur der Pichus evenwel een eigen plaats innemen, zelfs nu nog.

AANTEKENINGEN.

De moeilijkheden tot binnenlandsche conjunctuurverbetering.

In aansluiting bij onze Aanteekening van de vorige week laten wij hier thans een en ander volgen met betrekking tot de praeadviezen, door Prof. Tinbergen en Dr. Van der Valk voor de Vereniging voor de Staathuishoudkunde uitgebracht.

Prof. Tinbergen verstaat onder conjunctuurverbetering „vergrooting van de werkgelegenheid”:

„Een zo groot mogelijke werkgelegenheid betekent in de huidige maatschappijvorm de beste garantie voor een zo groot mogelijke en zo veel mogelijk verspreide welvaart” (blz. 62).

Algemeen wordt erkend, dat door bepaalde maatregelen, waarvan de schr. als voornaamste noemt het uitvoeren van groote werken op de in het Plan voor de Arbeid aanbevolen wijze, en waarnevens hij voorts melding maakt van loonsverlaging, devaluatie en het op groter schaal leenen door den Staat ten behoeve der gewone uitgaven conjunctuurverbetering kan intreden. De vraag is echter, of zulk een interne conjunctuurverbetering zich zonder verbetering der exportpositie (zooals in de vraagstelling wordt verondersteld) zal kunnen handhaven en of dan niet belemmeringen van de zijde der betalingsbalans dreigen. Zoo zou het bijv. kunnen zijn, dat de grotere invoer van grondstoffen, die na een binnenlandsche opleving noodig zou zijn, betaald zou worden met uitvoer van goud of effecten; dit middel is inderdaad voor toepassing vatbaar, doch slechts binnen beperkte grenzen. Ook zou ingeval van toenemenden invoer van grondstoffen de invoer van buitenlandsche eindfabrikaten belemmerd kunnen worden, hetgeen volgens schr. echter niet tot een grooter quantum dan 25 pCt. van den invoer van zulke goederen zou kunnen geschieden. Binnenlandsche efficiency-vergrooting zou eveneens buitenlandsche invoer overbodig kunnen maken, doch meer dan 10 pCt. stijging per jaar van deze efficiency is niet te verwachten. Tenslotte zou het mogelijk zijn, dat

„de meerdere invoer van grondstoffen wordt betaald, zonder enige verdere dwangmaatregelen op het gebied van handel of productie, doch door de goudpariteit van de Gulden te verlagen; om de gedachten te bepalen, nemen wij aan: met pl.m. 25 pCt.” (blz. 65).

Dit alles moet men trachten in feite na te gaan. Daarbij is een volkomen nauwkeurige analyse van het feitelijk gebeuren uiteraard niet mogelijk; de waarnemingsmiddelen daartoe ontbreken ons. Maar wel kan men trachten om een „gestyleerd” beeld van de werkelijkheid te geven, en dit niet slechts in kwalitatieven, doch ook in kwantitatieven zin.

Tot zulk een styleering der werkelijkheid doet de schr. in zijn praeadvies een poging. Hij baseert zich te dien einde op drie groepen van kwantitatieve gegevens, t.w. fysieke grootheden (de hoeveelheden, waartoe de verschillende goederen in het economisch leven voorkomen), prijzen (en wel die van verschillende goederengroepen benevens loonindices), en waardecijfers (waarde van productie en van in- en uitvoer, omvang van het geldinkomen der maatschappij en van de deelen, waarin dit wordt gesplitst, alsmede van de consumptieve en niet-consumptieve bestemming daarvan). Dat vele dezer gegevens met be-

trekking tot Nederland niet precies, doch slechts bij benadering vastgesteld kunnen worden, erkent de schr., doch dit vormt z.i. geen bezwaar tegen het bereiken van bruikbare resultaten.

Schr. maakt nu verder verschillende veronderstellingen, die door hem in den vorm van vergelijkingen worden gegoten. Zoo wordt over loonen en prijzen van verbruiksgoederen het volgende opgemerkt:

„Van de loonen is verondersteld dat de verandering die het loonpeil telken jare vertoont, in vergelijking tot het vorige jaar wordt beïnvloed door de veranderingen in de kosten van levensonderhoud en door de stand van de werkgelegenheid. Een prijsstijging zal een stijging der lonen tot gevolg hebben; een bovennormale stand van de werkgelegenheid eveneens. Evenzoo is verondersteld dat een prijsdaling tot een loondaling aanleiding zal geven, evenals een ondernormale stand van de werkgelegenheid. Daarbij is dan verder nog aangenomen dat de doorwerking van de prijzen op de lonen geruime tijd vergt (een jaar), hetgeen de bekende traagheid der lonen tot uitdrukking brengt.... De betekenis van de hier besproken vergelijking voor het gehele verdere betoog is nu deze, dat, tenzij uitdrukkelijk het tegengestelde vermeld is, steeds is aangenomen, dat als zich prijsveranderingen voordoen, deze een jaar later tot loonveranderingen voeren van de aangeduide grootte; en voorts, dat wanneer zich de werkgelegenheid boven de als normaal beschouwde waarde verheft dit loonsverhogend werkt, terwijl een ondernormale stand loonsverlagend werkt” (blz. 75, v.).

„Van de prijzen van consumentengoederen voor binnenlands verbruik (de kosten van levensonderhoud) is verondersteld, dat ze in hoofdzaak worden bepaald door de volgende drie factoren: A. de prijzen van consumentengoederen in het buitenland; B. de kostprijs der binnenlandse consumentengoederen en C. de grootte der omzetten voor consumentengoederen” (blz. 76).

Dergelijke vergelijkingen worden voor alle fysieke en waarde-grootheden en voor de prijzen opgesteld. Uiteraard leenen zich de formules van Prof. Tinbergen bezwaarlijk voor een resumptie te dezer plaatse; de belangstellende zij naar het praeadvies zelf verwezen. Opmerking verdient nog, dat de schr. van den invloed van den rentestand heeft afgezien, omdat hij meent, dat deze met betrekking tot de conjunctuur gering is; ook is afgezien van de voorraadsfluctuaties in de productie.

Schr. gaat dan na, welke verschuivingen in de door hem berekende grootheden zullen intreden bij verschillende conjunctuurpolitieke maatregelen, t.w. het uitvoeren van extra investeeringswerken gedurende 3 jaar; het beperken van den invoer van afgewerkte consumptiegoederen; het extra verhoogden der arbeidsefficiency met de gebruikelijke (niet volledige)

prijsverlaging en zonder kapitaalsvermeerdering; het verlagen van de prijzen zonder verandering in de arbeidsefficiency en zonder loonsverlaging; het eenmaal extra verlagen van den loonvoet; en tenslotte het verlagen van de goudwaarde van den gulden, waarbij represailles van het buitenland worden veranderd.

Uit de conclusies van Prof. Tinbergen halen wij het volgende aan:

„De hier bereikte gevolgtrekkingen zijn, dat, bij gelijkblijvende vraagfunctie in het buitenland en gelijkblijvend prijsniveau in het buitenland, een enigzins belangrijke binnenlandse opleving van de werkgelegenheid kan worden bereikt door devaluatie. Duidelijk mindere oplevingen kunnen worden bereikt door het verlagen van lonen, het uitvoeren van openbare werken, of door verlaging van prijzen zonder verlaging der loonkosten. Een verdere achteruitgang van de werkgelegenheid wordt bereikt als de productiviteit van de loonarbeid alleen wordt verhoogd, zonder dat nieuwe kapitaalgoederen worden vervaardigd. Vrijwel geen verbetering van de werkgelegenheid wordt verkregen als alleen bescherming wordt toegepast door bemoeilijking van de invoer van afgewerkte consumentengoederen. De betalingsbalans wordt het gunstigst beïnvloed in het geval van beperking van de invoer van afgewerkte consumptiegoederen, het ongunstigst bij loonsverlaging en sterke devaluatie. Bij de overige gevallen wordt de betalingsbalans weinig gewijzigd.... Het gunstigst werkt (uit een oogpunt van binnenlandse opleving) onder de afzonderlijke maatregelen een matige devaluatie (bijv. 20 pCt.). De gunstigste combinatie zou wel zijn een combinatie van een matige devaluatie, enige bescherming en een aantal maatregelen genoemd in het Plan van de Arbeid (openbare werken, efficiencyverhoging door bedrijfsorganisatie en conjunctuurpolitiek)” (blz. 106, v.).

* * *

Dr. Van der Valk heeft zijn omvangrijk praeadvies gesplitst in twee deelen. Het eerste daarvan is gewijd aan de critische behandeling van een aantal conjunctuurpolitieke stelsels in verschillende landen, t.w. aanpassingspolitiek met handhaving der goudpariteit, reflatiepolitiek met handhaving der goudpariteit, devaluatie, openbare werkverschaffing en ordening. Het tweede deel van het praeadvies behelst een „bijdrage tot een doeltreffende conjunctuurpolitiek voor Nederland”.

Over de aanpassingspolitiek heeft de schr. bitter weinig goeds te vertellen. Zelfs daar, waar deze politiek de beste kansen kreeg, nl. in Nederlandsch-Indië, leidde zij tot een volkomen wanverhouding tusschen de uitvoerwaarde, welke de basis van het geldinkomen der bevolking vormt, en de Overheidsschuld. De schr. concludeert dan ook:

Resultaat van de rondvraag van de Internationale Vereeniging voor de Suikerstatistiek.

Dr. Gustav Mikusch te Weenen zendt ons onderstaand overzicht van de Internationale Vereeniging voor de Suikerstatistiek:

	Aantal fabrieken in bedrijf		Aantal antwoorden	Hoeveelheid verwerkte bieten in metrieke tonnen		Suikerproductie in metrieke tonnen ruw suikerwaarde		(±) in procenten ten opzichte van het voorafgaande jaar	
	1936/37	1935/36		1936/37	1935/36	1936/37	1935/36	verwerkte bieten	suikerproductie
Duitschland.....	211	212	212	10.583.146	9.857.024	1.733.934	1.673.994	+ 7.37	+ 3.58
Tsjecho-Slowakije.....	114	114	114	4.045.528	3.351.531	690.383	570.686	+ 20.71	+ 20.97
Oostenrijk.....	7	7	7	886.392	1.146.992	150.287	205.870	- 22.72	- 27.00
Hongarije.....	12	12	12	860.000	688.972	129.000	116.960	+ 24.82	+ 10.29
Joego-Slavië.....	8	8	8	642.000	584.791	88.100	89.816	+ 9.78	- 1.91
Roemenië.....	13	13	11	520.000	775.000	73.300	134.573	- 32.90	- 41.82
Iersche Vrijstaat.....	4	4	4	625.000	572.175	97.000	89.000	+ 9.23	+ 8.99
België.....	35	34	35	1.700.000	1.590.000	251.991	240.225	+ 6.92	+ 4.90
Italië.....	51	51	51	2.300.000	2.109.038	334.000	288.590	+ 9.05	+ 15.74
Polen.....	60	61	60	2.466.000	2.484.023	435.000	444.600	- 0.73	- 2.16
Denemarken.....	9	9	9	1.250.000	1.534.900	210.000	244.800	- 18.56	- 14.22
Zweden.....	19	19	19	1.899.000	1.840.767	295.000	294.501	+ 3.16	+ 0.17
Finland.....	—*)	1	1	—*)	70.690	—*)	8.655	—	—
Turkije (Europ. en Aziat.)	4	3	4	400.000	334.046	68.000	59.488	+ 19.74	+ 14.31
Totaal (zonder Finland).....	547	547	546	28.177.066	26.869.259	4.560.995	4.453.103	+ 4.87	+ 2.42

*) Ontbreekt.

„De aanpassingspolitiek in Nederlandsch-Indië heeft tot resultaat gehad een financiële uitputting van het land, hetgeen tot uiting komt in een enorme stijging van de staatsschuld en een verarming van de inheemsche bevolking” (blz. 114).

Over het dualisme in de aanpassingspolitiek hier te lande heeft de schr. in dit weekblad en in De Economist reeds meermalen zijn kritiek doen hooren. In zijn praeadvies wordt uiteraard aan dit punt bijzondere aandacht besteed. Daarbij wijst Dr. Van der Valk er op, dat de dualistische aanpassingspolitiek niet slechts nationaal, doch ook internationaal na-deelen heeft:

„De dualistische aanpassingspolitiek heeft niet alleen het nadeel, dat de reserves van de volkshuishouding langzamerhand worden opgeteerd, maar dat zij passief is en de verbetering alleen van het buitenland verwacht. Eerst als de internationale prijzen stijgen, kan ook de toestand in die landen verbeteren. Een internationale prijsstijging is echter voor een deel ook afhankelijk en van een herstel van het economisch leven en van een opheffing van de rigoureuze contingentieeringspolitiek in de goudlanden. Daarom is deze politiek niet alleen nationaal, maar ook automatisch herstel is ingetreden” (blz. 120).

Wanneer wij tenslotte nog aanhalen:

„Het kenmerkende van de aanpassingspolitiek, op welke wijze deze ook is gevoerd, is, dat in geen enkel land het automatisch herstel is ingetreden” (blz. 120).

zoo meenen wij hiermee gevoegelijk van des schrijvers beschouwingen over de mislukkingen der aanpassing te kunnen afstappen.

Bij de behandeling van de reflatiepolitiek met handhaving der bestaande goudpariteit wijst de schr. op de moeilijkheden, die daaraan verbonden zijn in een tijd van dalend wereldprijnspeil. Bij stijging van dit laatste staan de kansen op welslagen minder denkkelijk, maar in tijden van deflatie der goudprijzen is reflatie een hopeloos beginnen. Telkens weer wordt er dan, bij handhaving van de goudpariteit, een nieuwe druk op het nationale bedrijfsleven uitgeoefend.

Veel gunstiger zijn in zulke omstandigheden de resultaten eener devaluatiepolitiek, waarvan de schr. zich een groot voorstander betoont. De landen, welke hun vroegere goudbasis verlieten, ondervonden daarvan de voordeelen in den vorm van grootere interne stabiliteit, verbetering der internationale handelspositie en vooruitgang in den toestand der Overheidsfinanciën. Juist tegen de groote dispersie van de verschillende onderdeelen van het prijzenstelsel, zooals deze in tijden van deflatie onder werking van den gouden standaard in zoo hevige mate kan voorkomen, werkt devaluatie sterk correctief:

„De monetaire politiek moet eenerzijds gericht zijn op een evenwicht tusschen prijzen en kosten, anderzijds op een zoo groot mogelijke mate van prijsstabilisatie. Dat de monetaire politiek van de devaluatielanden hieraan beter heeft voldaan dan die van de goudlanden, is uit het voorafgaande voldoende gebleken. De politiek van credietverruiming zou zonder devaluatie niet mogelijk zijn geweest. Het opgeven van de goudpariteit heeft de speelruimte automatisch verwijd, zoowel in positieven als in negatieven zin. Ondanks het voeren van een nationale conjunctuurpolitiek

is de handelsbeweging van deze landen gestegen, vaak meer wat den invoer als wat den uitvoer betreft. Daarin ligt een van de hoofdredenen van de verbetering van den wereldhandel” (blz. 145).

Er is echter een nieuw gevaar ontstaan; door devaluatie is verdere deflatie vermeden; maar nu rijst de kans op nieuwe inflatie:

„Er is echter ook een gevaar bij een krachtig herstel van de internationale conjunctuur, een gevaar, dat voortvloeit uit de devaluatie. De goudvoorraad in Engeland is op het oogenblik grooter dan ooit, waardoor ook de mogelijkheden van een credietinflatie stijgen, vooral omdat ook in de Vereenigde Staten een analoge situatie bestaat. Dit is de moeilijke taak, die aan de leiders van het centrale bankwezen wordt opgelegd. De eene helft van de politiek, de vermindering van een verdere deflatie is, nationaal gezien, geslaagd; nu komt het er op aan ook de andere helft van de taak, de vermindering van een inflatie, te volbrengen. Uit de ontwikkeling van de prijzen is dit gevaar niet altijd af te leiden” (blz. 145).

Heeft alzoo devaluatie volgens den schr. tot gunstige resultaten geleid minder gunstig oordeelt hij over de uitvoering van openbare werken door de Overheid onder gelijktijdige handhaving der goudpariteit. Het Deutsche voorbeeld toont, dat zulk een hausse overwegend het karakter van een „staatsconjunctuur” verkrijgt, terwijl zij, daar de binnenland-sche kostprijzen te hoog blijven, tot deviezenrestricties voeren moet.

Met betrekking tot Nederland voert de schr. het pleit voor een positief expansieve economische politiek. In de eerste plaats beveelt hij aan de stichting van een nationalen conjunctuurdienst, die onze nog steeds lacuneuze kennis op het gebied der conjunctuur kan aanvullen en ons de grondstoffen voor een „strategische economische politiek” zal kunnen verschaffen. Bij zulk een politiek zal geen plaats zijn voor opportunisme:

„Noodzakelijk is een algemeen plan. Dit vereischt een concentratie van krachten, niet alleen economisch, maar vooral ook politiek. De inzet moet krachtig wezen. Geen opportunisme dus, maar een weloverwogen plan, dat voortdurend wordt getoetst aan de werkelijkheid. Daarvoor is ook het apparaat noodig, waarover wij hierboven spraken” (blz. 168).

Als onderdeel van een economische expansiepolitiek bepleit de schr. bevordering der industrialisatie, waartoe in de laatste jaren de mogelijkheid ontbroken heeft, alsmede een vergroting van economische en militaire weerbaarheid en de uitvoering van openbare werken.

Daarbij moet gestreefd worden naar een vrijer prijsmechanisme, dan wij thans hebben:

„Het gaat om een uitbouw van de theorie van de vrije prijsvorming, die zeer noodzakelijk is met het oog op in de toekomst te voeren kartelpolitiek. Bij het streven naar ordening, dat men als juist moet erkennen voor die gevallen, waarin de vrije prijsvorming schadelijk voor het algemeen belang werkt, moeten de fouten van een onjuiste kartelpolitiek vermeden worden. Ordening is o.i. alleen dan gerechtvaardigd, indien het ten doel heeft een volledige desorganisatie van de markt te voorkomen; het moet niet

AANVOER VAN GRANEN. (In tons van 1000 kg.)

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	11/17 Oct. 1936	Sedert 1 Jan. 1936	Overeenk. tijdvak 1935	11/17 Oct. 1936	Sedert 1 Jan. 1936	Overeenk. tijdvak 1935	1936	1935
Tarwe	17.807	778.485	788.681	400	9.061	16.256	787.546	804.937
Rogge	8.380	209.196	183.694	—	1.976	701	211.172	184.395
Boekweit	—	19.938	16.334	—	350	—	20.288	16.334
Maïs	14.011	599.455	627.598	1.100	118.376	98.977	717.831	726.575
Gerst	12.075	249.955	254.378	1.800	16.593	24.781	266.548	279.159
Haver	1.428	75.968	120.676	—	1.175	1.660	77.143	122.336
Lijnzaad	12.715	209.804	149.632	200	145.216	287.999	355.020	437.631
Lijnkoek	1.100	40.757	37.902	—	375	—	41.132	37.902
Tarwemeel	664	29.388	15.696	—	7.296	4.842	36.684	20.538
Andere meelsoorten	917	27.727	25.663	20	1.121	2.644	28.848	28.307

dienen voor het instandhouden van den grensondernemer, een streven, dat bij de maatschappelijk ongunstig werkende kartellen is waar te nemen... Het herstel van dit evenwicht (tusschen prijzen en kosten) moet niet gezocht worden in een terugkeer tot een z.g. vrije prijsvorming, maar wel in een prijsvorming, die elastischer is dan op het oogenblik en rekening houdt met de nadeelen, die voor het bedrijfsleven uit een te hooge prijshandhaving voortvloeien. Het concurrentieprincipe moet onder alle omstandigheden worden gehandhaafd en slechts in uitzonderingsgevallen moet aan een marktregeling de voorkeur worden gegeven." (blz. 174, v.).

Tenslotte pleit de schr. nog voor een elastische budgetaire politiek van de Overheid.

Dat hij betwijfelt, of zich zijn program langs den weg der aanpassing laat verwezenlijken, is na het voorgaande duidelijk. Creditverruiming met handhaving van den gouden standaard biedt in een periode van stijgende wereldprijzen, zooals deze laatstelijk is ingetreden, betere kansen dan vroeger, maar de schr. wijst toch op bezwaren der reflatie, o.m. hierin bestaande, dat deze tot steeds verder overheidsingrijpen zal leiden, iets, wat bij een passende devaluatie kan worden vermeden. Zoodat ook hier weder duidelijk blijkt, in welk een belangrijke mate volgens des schrijvers meening de doorvoering van conjunstuurpolitieke maatregelen verband houdt met de monetaire politiek.

* * *

Wij meenen met het bovenstaande wel het voorname uit de praeadviesen der Vereeniging voor de Staathuishoudkunde en de Statistiek te hebben medegedeeld. Natuurlijk staat er meer in, dan wij hier konden weergeven. Mocht het blijken, dat ons referaat nog aanvulling behoeft, zoo zal zich daartoe de gelegenheid bieden bij het geven van een verslag van de discussies, welke op 24 dezer te Amsterdam zullen plaats vinden en waarop met groote belangstelling wordt gewacht.

V. S.

Aanbevelingen van den Conseil van de Internationale Kamer van Koophandel.

In de 53ste zitting van den Conseil van de Internationale Kamer van Koophandel te Parijs gehouden, werden de rapporten besproken van een commissie van experts, die een onderzoek hebben ingesteld naar den huidige stand der monetaire en handelspolitieke problemen. De Conseil heeft een 13-tal aanbevelingen gegeven als eerste stap voor een verbetering van de politieke en economische relaties.

Deze 13 punten zijn reeds in E.-S.-B. opgenomen in het nummer van 23 September jl. op pag. 677/678 als door Dr. Fentener van Vlissingen opgesteld. De Conseil heeft deze dus overgenomen, behoudens een wijziging in punt 11, waardoor de aanbevelingen in overeenstemming werden gebracht met de sindsdien gewijzigde monetaire verhoudingen.

Het tweede lid van punt 11 luidt thans: een dergelijke aanpassing zou moeten worden aangemoedigd door een verzekering van de zijde van de landen, die zich in een financieel sterke positie bevinden, aan de landen, die een devaluatie overwegen, overeenkomstig de beginselen, die belichaamd zijn in het internationale accoord van 26 September 1936.

Vooruitzichten van den Nederlandschen landbouw na het verlaten van den gouden standaard.

Rectificatie. Het op pag. 741 van E.-S.-B. van 14 October jl. opgenomen staatje heeft betrekking op varkens boven 100 kg (en niet boven 25 kg).

Het staatje is dus:

Aantal varkens	Mei 1935	Mei 1936
boven 100 kg	190.328	210.234
Totaal aantal varkens	1.523.751	1.678.984

STATISTIEKEN.

BANKDISCONTOS.

Ned. (Disc. Wissels. 2½ 20 Oct. '36	Lissabon 4½ 5 Mei '36
Bk. { Bel. Binn. Eff. 3 20 Oct. '36	Londen 2 30 Juni '32
{ Vrsch. in R.C. 3 20 Oct. '36	Madrid 5 9 Juli '35
Athene 7 14 Oct. '33	N.-York F.R.B. 1½ 1 Feb. '34
Batavia 4 1 Juli '35	Oslo 3½ 22 Mei '33
Belgrado 5 1 Febr. '35	Parijs 2 15 Oct. '36
Berlijn 4 22 Sept. '32	Praag 3 1 Jan. '36
Boekarest 4½ 15 Dec. '34	Pretoria 3½ 15 Mei '33
Brussel 2 16 Mei '35	Rome 4½ 18 Mei '36
Boedapest 4 28 Aug. '35	Stockholm .. 2½ 1 Dec. '33
Calcutta 3 28 Nov. '35	Tokio 3.285 7 Apr. '36
Dantzig 5 21 Oct. '35	Weenen 3½ 10 Juli '35
Helsingfors 4 3 Dec. '34	Warschau 5 26 Oct. '33
Kopenhagen 3½ 22 Aug. '35	Zwits. Nat. Bk. 2 8 Sept. '36

OPEN MARKT.

	1936				1935	1934	1914
	17 Oct.	12/17 Oct.	5/10 Oct.	28 Sept. 3 Oct.	14/19 Oct.	15/20 Oct.	20/24 Juli
Amsterdam Partic. disc. Prolong.	2¼-¾	2½-¾	2¼-¾	1½-2	4½-5	1½	3½-¾
Londen Daggeld	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-2
Berlijn Daggeld	2½-¾	2½-¾	2½-¾	3-5/8	3-1/4	4-5/4	—
New York Daggeld	1	1	1	1	1/4	1	1/4-2/4

1) Koers van 16 Oct. en daaraan voorafgaande weken t/m. Vrijdag.

WISSELKOERSEN.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Data	New York *)	Londen *)	Berlijn *)	Parijs *)	Brussel *)	Batavia *)
13 Oct. 1936	1.88½	9.22	75.65	8.78	31.65	100% ₁₆
14 " 1936	1.87½	9.18½	75.—	8.75½	31.57½	100% ₁₆
15 " 1936	1.87½	9.16½	75.50	8.72	31.52½	100% ₁₆
16 " 1936	1.85½	9.07½	75.—	8.65	31.25	100% ₁₆
17 " 1936	1.85½	9.06½	74.75	8.63½	31.20	100% ₁₆
19 " 1936	1.86½	9.10½	75.—	8.67½	31.35	100% ₁₆
Laagste d.w.1)	1.85	9.06	74.—	8.62	31.20	100% ₁₆
Hoogste d.w.1)	1.88½	9.25	75.70	8.79	31.65	100% ₁₆
Muntpariteit	1.469	12.1071	59.263	9.747	24.906	100

Data	Zwitserland *)	Weenen *)	Praag *)	Boekarest *)	Milaan **)	Madrid **)
13 Oct. 1936	43.27½	—	6.70	—	—	—
14 " 1936	43.15	—	6.70	—	—	—
15 " 1936	43.05	—	6.70	—	—	—
16 " 1936	42.75	—	6.60	—	—	—
17 " 1936	42.62½	—	6.65	—	—	—
19 " 1936	42.80	—	6.60	—	—	—
Laagste d.w.1)	42.55	35.—	6.50	1.45	9.90	—
Hoogste d.w.1)	43.40	35.25	6.80	1.60	10.—	—
Muntpariteit	48.003	35.007	7.371	1.488	13.094	48.52

Data	Stockholm *)	Kopenhagen *)	Oslo *)	Helsingfors *)	Buenos Aires *)	Montreal *)
13 Oct. 1936	47.57½	41.20	46.37½	4.06	52½	1.88
14 " 1936	47.45	41.02½	46.20	4.06	52½	1.87½
15 " 1936	47.27½	40.95	46.07½	4.05	52½	1.86½
16 " 1936	46.85	40.55	45.65	4.02½	52½	1.85½
17 " 1936	46.75	40.50	45.57½	4.—	52	1.85½
19 " 1936	46.95	40.67½	45.77½	4.02½	52	1.86½
Laagste d.w.1)	46.50	40.20	45.30	3.95	51½	1.85
Hoogste d.w.1)	47.75	41.45	46.60	4.10	53	1.88½
Muntpariteit	66.671	66.671	66.671	6.266	95½	2.1878

*) Nootering te Amsterdam. **) Not. te Rotterdam. 1) Part. opgave. In 't 1ste of 2de No. van ieder maand komt een overzicht voor van een aantal niet wekelijks opgenomen wisselkoersen.

KOERSEN TE NEW YORK. (Cable).

Data	Londen (\$ per £)	Parijs (\$ p. 100 fr.)	Berlijn (\$ p. 100 Mk.)	Amsterdam (\$ p. 100 gld.)
13 Oct. 1936	4,901½ ₃₂	4,661½ ₁₆	40,23	53,28½
14 " 1936	4,8913 ₃₂	4,66	40,22	53,46
15 " 1936	4,8917 ₃₂	4,66	40,23	53,70
16 " 1936	4,8911 ₃₂	4,66	40,26	53,90
17 " 1936	4,8916 ₁₆	4,65½ ₁₆	40,24	53,87
19 " 1936	4,8828 ₃₂	4,65½	40,24	53,60
21 Oct. 1935	4,91½	6,59½	40,25	67,90
Muntpariteit..	4,86	3,90½	23,81¼	40% ₁₆

Broodprijzen, regeeringsbemoeiing met tarwe en monetaire maatregelen.

Rectificatie. In formule (2) op pag. 740 in E.-S.B. van 14 October jl. opgenomen is een maaltje met een plusteeke verwisseld.

De juiste prijsformule is:

$$\frac{100}{73} \times \left[\frac{65}{100} \times (W + 2.25) + \frac{35}{100} \times 15.70 \right] + M - A$$

MAANDCIJFERS.

OVERZICHT VAN DEN STAND DER RIJKSMIDDELEN.
Ult. September 1936 (in Gulden)

AFDEELING Ia Dir. belastingen.	Kohieren voor den dienst 1936 1)			Zuiver bedrag der kohieren voor den vorige dienst t. m. dezelfde maand van het vorige jaar 2)
	Totaal bedrag	Bedragen, welke zijn teruggegeven of anderszins wegens betaling op de koh. afgeschr.	Zuiver bedrag	
Benaming der middelen				
Grondbelast. a)	10.187.448	26.902	10.214.350	10.019.049
Inkomst.bel. b)	53.994.722	1.265.801	55.260.523	50.711.633
Vermogensbel. c)	14.112.970	117.640	14.230.609	13.445.714
Verdedig.bel. I	7.793.412	58.763	7.852.176	7.840.350
Bel. v. d. dooehd.	1.353.478	7.052	1.360.530	1.335.788
Totalen..	87.442.030	1.476.158	88.918.188	83.352.534

a) 1/4 hoofdsom + 20 procenten op de hoofdsom der gebouwde eigendommen. b) Hoofdsom + 60—78 procenten. c) Hoofdsom + 75 procenten.

1) Voor de belastingen naar inkomen en vermogen bestaan de vermelde bedragen uit 2/3 gedeelte van het belastingdienstjaar 1936/1937 en 1/3 gedeelte van het belastingjaar 1935/1936. 2) Voor de belastingen naar inkomen en vermogen bestaan de vermelde bedragen uit 2/3 gedeelte van het belastingdienstjaar 1935/1936 en 1/3 gedeelte van het belastingdienstjaar 1934/1935.

AFDEELING Ib Overige middelen.	Sept. 1936	Sedert 1 Jan. 1936	Overeenkomstige periode 1935
Benaming der middelen			
Divid.- en tantiemebel.	1.362.056	11.922.137	9.590.196
Rechten op den invoer	7.162.093	62.567.282	65.111.638
Statistiekrecht	155.146	1.252.908	1.196.281
Accijns op zout	157.020	1.411.411	1.582.106
Accijns op geslacht	615.163	4.633.097	4.072.586
Accijns op wijn	431.331	1.504.797	1.934.315
Accijns op gedistill.	2.093.510	19.759.838	20.625.163
Accijns op bier	659.879	5.463.891	6.338.188
Accijns op suiker	4.940.541	39.047.569	39.874.976
Accijns op tabak	2.885.249	25.223.170	26.106.777
Bel. op gouden en zilverw.	40.152	337.508	353.872
Omzetbelasting	5.695.687	45.345.493	44.390.240
Couponbelasting	395.725	4.548.949	4.095.170
Recht. en boeten v. zegel	1.635.930	12.517.242	12.406.057
Recht. en boet. v. registr.	716.265	6.950.374	8.071.195
Recht. en boet. v. successie, v. overgang bij overlijden en v. schenking	2.910.700	24.592.564	25.665.893
Opbrengst d. loodsgelden	69.592	440.337	2.205.820
Totalen...	31.926.039	267.518.567	273.620.473

1) Hieronder begrepen wegens zegelrecht van nota's van makelaars en commissionairs in effecten, enz. f 438.102 (Beursbel.). 2) Id. f 2.998.157.

INKOMSTEN TEN BATE VAN HET GEMEENTEFONDS.

	Dienst 1935/1936 Zuiver bedrag der kohieren tot en met de maand Sept. 1936	Zuiver bedrag der kohieren voor den dienst 1934/35 tot en met dezelfde maand van 1935
Gemeente.f.belast...	60.783.660	55.295.577
Tijd.opc.o.d.gem.f.b.1)	—	20.899.773
Opv.verm.t.get.v.50	5.334.354	5.470.947
Tijd.opc.o.d.verm.b.2)	—	3.282.568

1) Nader gewijzigd ingevolge de wet van 2. Aug. 1935 (Stbl. No. 451). 2) Alléén voor het dienstjaar 1934/1935.

STATISTISCH OVERZICHT

	GRANEN EN ZADEN										TUINBOUWARTIKELEN				VLEESCH					
	TARWE Manitoba loco Rotterdam/ Amsterdam per 100 kg. 1)		ROGGE 74 kg Bahia Blanca loco R'dam/A'dam per 100 kg. 2)		MAIS La Plata loco R'dam/A'dam per 2000 kg.		GERST 64/65 kg La Plata loco Rotterdam/ A'dam per 2000 kg. 3)		LIJNZAAD La Plata loco R'dam/A'dam per 1960 kg.		DRUIVEN Black Alicante per kg Westland		TOMATEN A per 100 kg Westland		BLOEM- KOOL 1e soort p. 100 st. Groot- broek 4)		RUND- VLEESCH (versch) per 100 kg Rotterdam		VARKENS- VLEESCH (versch) per 100 kg Rotterdam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1925	17,20	100,0	13,07 ⁵	100,0	231,50	100,0	236,00	100,0	462,50	100,0	0,80 ⁹	100,0	20,— ⁸	100,0	14,80 ⁹	100,0	93,— ⁶	100,0	77,50 ⁶	100,0
Jan. 1936	5,45	31,7	3,52 ⁵	27,0	56,00	24,2	63,50	27,0	153,50	33,1	—	—	—	—	—	—	44,—	47,3	50,87 ⁵	65,—
Febr.	5,2 ⁵	30,4	3,40	26,0	55,25	23,9	64,50	27,3	152,50	33,0	—	—	—	—	—	—	43,77 ⁵	47,1	48,25	62,—
Maart	5,22 ⁵	30,4	3,50	26,8	59,50	25,7	69,75	29,6	150,00	32,4	—	—	—	—	—	—	45,75	49,2	46,57 ⁵	60,—
April	5,17 ⁵	30,1	3,45	26,4	64,00	27,6	70,00	29,7	147,25	31,8	—	—	—	—	—	—	48,50	52,1	45,37 ⁵	58,—
Mei	5,12 ⁵	29,8	3,7 ⁵	26,6	63,75	27,5	72,25	30,6	147,75	31,9	—	—	—	—	—	—	51,60	55,5	44,30	57,—
Juni	5,05	29,4	3,45	26,4	66,00	28,5	71,50	30,3	154,00	33,3	—	—	—	—	—	—	54,15	58,2	46,25	59,—
Juli	5,62 ⁵	32,7	3,65	27,9	71,75	31,0	74,75	31,7	162,50	35,1	—	—	7,47	37,4	—	—	57,35	61,7	47,75	61,—
Aug.	6,35	36,9	4,02 ⁵	30,8	84,00	36,3	88,00	37,3	170,00	36,8	0,48	60,0	4,23	21,2	—	—	60,40	64,9	50,20	64,—
Sept.	6,50	37,8	4,40	33,7	85,00	36,7	88,00	37,3	166,75	36,1	0,25	31,3	3,45	17,3	5,81	39,3	61,05	65,6	51,87 ⁵	66,—
5 Oct.	8,75	50,9	5,85	44,7	98,50	42,5	113,50	48,1	203,50	44,0	0,25	31,3	9,75	48,8	9,68	65,4	62,— ⁷	66,7	54,— ⁷	69,—
12 "	8,90	51,7	6,40	48,9	98,50	42,5	122,50	51,9	201,00	43,5	—	—	—	—	—	—	62,— ⁸	66,7	54,50 ⁸	70,—
19 "	9,—	52,3	6,05	46,3	97,50	42,1	123,50	52,3	195,50	42,3	—	—	—	—	—	—	59,— ⁹	63,4	51,50 ⁹	66,—

1) Men zie voor de toelichting op dezen staat de nos. van 8, 15 Aug. 1928, 25 Febr. 1931 en 15 Febr. 1933. 2) Tot Jan. 1931 Hard Winter No. 2 van Jan. 1931 tot 16 Dec. 1929 American No. 2, van 16 Dec. 1929 tot 26 Mei 1930 74/5 kg Hongaarsche; vanaf 26 Mei 1930 tot 23 Mei 1932 74 kg Zuid-Russische; van 23 Mei 1931 van 23 Mei—19 Sept. 1932 No. 3. Van 19 Sept. '32 tot 24 Juli '33 62/63 kg Z.-Russ. Van 24 Juli '33—7 Oct. '35 64/65 kg La Plata. Van 7 Oct. '35—18 Mei '36 62/63

Vervolg STATISTISCH OVERZICHT

	MINERALEN						TEXTIELGOEDEREN						DIVERSEN							
	STEENKOLEN Westfaalsche/ Hollandsche bunkerkolen, ongezeefd f.o.b. R'dam/A'dam per 1000 kg.		PETROLEUM Mid. Contin. Crude 33 t/m 33,9 ^o Bé a. g. per barrel		BENZINE Gulf exp. 64/66 ^o cts. per U.S. gallon		KATOEN			WOL gekamde Australische, Merino, 64's Av. loco Bradford per lb.			WOL gekamde Australische, Crossbred Colonial Carded, 50's Av. loco Bradford per lb.		KOE- HUIDEN Gaaf, open kop 57-61 pnd.		KALK- SALPETER Gld. per 100 kg netto			
	f	%	f	%	cts.	%	cts.	%	cts.	%	cts.	%	cts.	%	cts.	%	f	%	f	%
1925	10,80	100,0	4,16 ⁵	100,0	36,85	100,0	57,7	100,0	147,5	100,0	47,1	100,0	277,2	100,0	148,7	100,0	34,70	100,0	12,—	100,0
Jan. 1936	6,15	56,9	1,52 ⁵	36,6	8,41	22,8	17,5	30,3	29,3	19,9	14,7	31,1	97,0	35,0	45,4	30,5	15,—	43,2	5,80	48,—
Febr.	6,15	56,9	1,51	36,3	8,56	23,2	16,9	29,2	27,7	18,8	13,8	29,3	97,0	35,0	46,6	31,4	15,—	43,2	5,85	48,—
Maart	6,15	56,9	1,52 ⁵	36,6	8,61	23,4	16,7	29,0	28,1	19,0	14,1	29,8	99,5	35,9	47,9	32,2	14,25	41,1	5,90	49,—
April	6,20	57,4	1,52 ⁵	36,6	8,51	23,1	17,1	29,7	27,6	18,7	13,8	29,2	99,5	35,9	47,9	32,2	14,—	40,3	5,95	49,—
Mei	6,25	57,9	1,52 ⁵	36,6	8,51	23,1	17,1	29,7	27,3	18,5	13,5	28,6	100,8	36,4	47,9	32,2	13,75	39,6	6,—	50,—
Juni	6,30	58,3	1,52 ⁵	36,6	8,33	22,6	17,6	30,5	27,4	18,6	16,8	35,7	97,0	35,0	46,6	31,4	13,—	37,5	6,—	50,—
Juli	6,25	57,9	1,52 ⁵	36,6	8,06	21,9	19,3	33,5	31,4	21,3	18,1	38,5	97,0	35,0	46,6	31,4	13,—	37,5	6,—	50,—
Aug.	6,30	58,3	1,52 ⁵	36,6	7,94	21,5	17,9	31,0	33,3	22,5	17,2	36,6	99,5	35,9	46,6	31,4	13,50	38,9	5,25	43,—
Sept.	6,35	58,8	1,54	36,9	7,81	21,2	18,0	31,2	32,3	21,9	17,8	37,8	99,5	35,9	49,1	33,1	14,50	41,8	5,35	44,—
5 Oct.	7,90	73,1	1,97 ⁵	47,4	10,40 ¹⁾	28,2	23,7	41,1	40,7 ⁴⁾	27,6	22,2 ⁴⁾	47,1	118,5 ⁹⁾	42,7	60,2 ⁹⁾	40,5	19,25 ⁹⁾	55,5	5,40	45,—
12 "	7,80	72,2	1,95 ⁵⁾	46,9	10,34 ²⁾	28,1	23,0 ²⁾	39,9	41,9 ⁵⁾	28,4	22,3 ⁵⁾	47,3	120,7 ⁷⁾	43,5	61,3 ⁷⁾	41,2	—	5,40	45,—	
19 "	7,70	71,3	1,94	46,6	10,21 ³⁾	27,7	23,0	39,9	41,9 ⁵⁾	28,4	22,3 ⁵⁾	47,3	122,2 ⁸⁾	44,1	61,1 ⁸⁾	41,1	—	5,40	45,—	

1) 3 Oct. 2) 10 Oct. 3) 17 Oct. 4) 7 Oct. 5) 14 Oct. 6) 1 Oct. 7) 8 Oct. 8) 15 Oct. 9) 13 Oct. 10) Indexcijfers op goudbasis resp. 36,5 en 28,9. 11) Op goudbasis 36,2 en 31,2. 12) Op goudbasis 37,3 en 32,7.

AFDEELING II. DIENSTJAAR 1935.

Benaming der middelen	Bedrag van de raming	Zuivere opbrengst over het tijdvak van 1 Jan. 1935 tot en met de maand Sept. 1936
Grondbelasting. ($\frac{1}{4}$ hoofdsom + 20 procenten op de hoofdsom der gebouwde eigendommen.)	9.870.000	9.959.795
Inkomstenbelasting (hoofdsom + procenten) ¹⁾	74.200.000 ²⁾	67.951.431
Vermogensbelasting (hoofdsom + procenten) ²⁾	19.015.000 ³⁾	18.230.700
Verdedigingsbel. I.	9.200.000	8.770.889
Belasting v. d. doode hand	3.000.000	1.994.323
Divid.- en tantiëmebelasting	12.000.000	10.483.410
Rechten op den invoer	97.500.000	89.239.047
Statistiekrecht	1.800.000	1.639.545
Accijns op zout	2.000.000	2.057.986
Accijns op geslacht	6.500.000	5.946.428
Accijns op wijn	2.400.000 ⁴⁾	2.114.216
Accijns op 't gedistilleerd	31.000.000	28.387.355
Accijns op bier	10.000.000	8.446.236
Accijns op suiker	50.000.000	53.826.172
Accijns op tabak	34.000.000	33.963.299
Belast. op gouden en zilverw.	550.000	497.041
Omzetbelasting	81.500.000	60.943.781
Couponbelasting	5.000.000	5.705.425
Rechten en boeten van zegel	16.000.000	16.109.663
Rechten en boeten v. registr.	11.500.000	10.531.054
Rechten en boeten v. successie, v. overgang bij overlijden en v. schenking	33.000.000	34.707.931
Opbrengst der loodsgelden	2.600.000 ⁵⁾	2.612.053
Totalen	512.635.000	474.117.780

¹⁾ Ten behoeve van het belastingdienstjaar 1934/1935 werden 20, ten behoeve van het belastingdienstjaar 1935/1936 worden 60—78 procenten geheven. ²⁾ Ten behoeve van het belastingdienstjaar 1934/1935 werden 55, ten behoeve van het belastingjaar 1935/1936 worden 75 procenten geheven. ³⁾ Nader gewijzigd ingevolge de wet van 4 Maart 1935. (Stbl. No. 70). ⁴⁾ Id. 13 September 1935 (Stbl. No. 548). ⁵⁾ Id. 10 October 1935 (Stbl. No. 601).

OVERZICHT VAN DE INKOMSTEN TEN BATE VAN HET WERKLOOSHEIDSSUBSIDIEFONDS.

Dienst 1936/1937	Bedrag van raming	Zuiver bedrag kohieren tot en met de maand Sept. 1936
Grondbelasting (veertig ten honderd van de hoofdsom)	9.840.000	9.912.384
Personeele belasting (tachtig ten honderd van de hoofdsom naar den eersten, tweeden en derden grondslag)	¹⁾ 21.750.000	20.795.993
Gemeentefondsbelasting (vijf en twintig procenten op de hoofdsom)	¹⁾ 15.000.000	14.747.066
Vermogensbelasting (twintig procenten op de hoofdsom)	2.260.000	2.068.368
Inkomstenbelasting (tien procenten op de hoofdsom)	¹⁾ 4.700.000	4.400.087
Totaal	53.550.000	51.923.898

¹⁾ Nader gewijzigd ingevolge de Wet van 2 Augustus 1935 (Stbl. No. 453).

INKOMSTEN TEN BATE VAN HET VERKEERSFONDS.

	Sept. 1936	1936	1935
Motorrijtuigenbelasting	1.269.397	16.949.832	16.940.455
Rijwielbelasting	130.340	7.559.888	7.558.955
Totaal	1.399.737	24.509.720	24.499.410

AN GROOTHANDELSPRIJZEN¹⁾ (De volledige statistiek werd het laatst opgenomen in E.-S. B. van 14 October j.l.)

	ZUIVEL EN EIERN								METALEN														
	BOTER per kg Leeuwarder Comm. Noteering	BOTER p. kg Hefving Crisis Zuivel-Centr.	KAAS Edammer Alkmaar Fabriekskaas kl. m/merk per 50 kg.	EIERN Gem. not. Eiermijn Roermond p. 100 st.	KOPER Standaard Locoprijzen Londen per Eng. ton	LOOD Locoprijzen Londen per Eng. ton	TIN Locoprijzen Londen per Eng. ton	IJZER Cleveland Foundry No. 3 f.o.b. Middlesh. per Eng. ton	GIETERIJ-IJZER (Lux III) p. Eng. t. f.o.b. Antwerpen	ZINK Locoprijzen Londen per Eng. ton	GOUD cash Londen per ounce fine	ZILVER cash Londen per Standard Ounce											
1925	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	cts. %	%					
Jan. '36	0,57	24,7	0,95	16,80	30,0	4,04	44,0	252,00	33,5	112,50	25,5	1516,50	48,0	24,75	56,2	20,25	50,0	106,25	24,3	51,75	100,0	60,50	37,4
Feb. "	0,61	26,4	0,92 ²⁾	17,37 ⁵⁾	31,0	3,37 ⁵⁾	36,8	256,25	34,1	116,75	26,5	1493,50	47,1	24,75	56,2	20,25	50,0	111,00	25,4	51,75	100,0	59,50	36,8
Mrt. "	0,46	19,9	1,04	17,70	31,6	2,69	29,3	261,75	34,8	120,75	27,3	1544,25	48,7	24,75	56,2	20,25	50,0	116,75	26,7	51,75	100,0	59,50	36,8
Apr. "	0,44	19,0	1,02 ²⁾	16,82 ⁵⁾	30,0	2,49	27,1	269,50	35,9	117,25	26,6	1522,75	48,1	24,75	56,2	20,25	50,0	110,75	25,3	51,75	100,0	61,00	37,7
Mei. "	0,47	20,3	0,99	18,75	33,5	2,52	27,5	270,25	36,0	114,75	26,0	1495,50	47,2	25,00	56,8	20,25	50,0	108,00	24,7	51,75	100,0	62,25	38,5
Juni. "	0,57	24,7	0,89	20,20	36,1	2,69	29,3	268,50	35,8	110,50	25,1	1358,25	42,9	25,00	56,8	20,25	50,0	105,50	24,1	51,75	100,0	60,75	37,5
Juli. "	0,60	26,0	0,81 ⁵⁾	19,35	34,6	2,91	31,7	275,25	36,6	117,75	26,7	1382,—	43,6	27,00	61,0	20,25	50,0	101,00	23,1	51,75	100,0	60,50	37,4
Aug. "	0,62	26,8	0,80	17,87 ⁵⁾	31,9	3,31 ⁵⁾	36,1	282,50	37,6	123,75	28,1	1358,75	42,9	27,00	61,0	20,25	50,0	101,00	23,1	51,75	100,0	59,75	37,0
Sep. "	0,58	25,1	0,79	16,25	29,0	3,63	39,5	289,75	38,6	134,50	30,5	1459,00	46,0	27,25	61,6	20,25	50,0	104,25	23,8	51,75	100,0	60,75	37,5
5 Oct. "	0,66 ¹⁰⁾	28,6	0,75	17,75 ¹¹⁾	31,7	4,50	49,0	371,50	49,5	170,75	38,7	1894,75	59,8	34,00	76,8	26,25	64,8	131,75	30,1	66,00	127,5	78,—	48,1
" "	0,64 ¹¹⁾	27,7	0,75	19,— ¹²⁾	33,9	4,60	50,1	371,25	49,4	168,25	38,2	1854,25	58,5	33,75	76,3	26,00	64,2	129,75	29,6	65,50	126,6	77,00	47,5
" "	0,61 ¹²⁾	26,4	0,80	18,50 ¹⁴⁾	33,0	5,—	54,5	376,50	50,1	169,25	38,4	1843,25	58,2	33,25	75,1	25,75	63,6	138,50	31,6	64,75	125,1	72,50	44,8

AN GROOTHANDELSPRIJZEN.

	BOUWMATERIALEN								KOLONIALE PRODUCTEN											
	VURENHOUT basis 7 ^m f.o.b. Zweden/Finland per standaard van 4,672 M ³ .	S T E E N E N				CACAO G.F. Accra per 50 kg c.i.f. Nederland		COPRA Ned.-Ind. f. m. s. per 100 kg Amsterdam		KOFFIE Robusta Locoprijzen Rotterdam per 1/2 kg.		RUBBER Standaard Ribbed Smoked Sheets loco Londen per lb.		SUIKER Witte kristal-suiker loco R'dam/A'dam per 100 kg.		THEE Af. N.-I. theev. A'dam gem. pr. Java- en Sumatrathee p. 1/2 kg.		INDEXCIJFER		
1925	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	cts. %	%		
Jan. '36	63,00	39,4	8,25	53,2	10,—	52,6	8,47	32,9	11,12 ⁵⁾	31,0	13	21,2	0,21	11,6	4,32 ⁶⁾	23,1	39,50	46,7	35,5	30,9
Feb. "	63,00	39,4	8,—	51,6	9,50	50,0	8,62	33,5	10,62 ⁵⁾	29,6	13	21,2	0,22	12,3	4,12 ⁶⁾	21,3	38,50	45,5	35,6	30,6
Mrt. "	64,25	40,2	8,—	51,6	10,25	54,0	8,47	32,9	9,77 ⁵⁾	27,2	13	21,2	0,23	12,6	3,92 ⁶⁾	20,9	37,25	44,1	35,8	29,9
Apr. "	65,00	40,7	8,—	51,6	10,25	54,0	8,67	33,7	9,72 ⁵⁾	27,1	13	21,2	0,23	12,6	3,97 ⁶⁾	21,2	36,50	43,2	35,6	29,8
Mei. "	65,00	40,7	8,—	51,6	10,25	54,0	9,23	35,9	9,52 ⁵⁾	26,6	13	21,2	0,23	12,6	3,65	19,5	37	43,8	35,2	29,9
Juni. "	68,00	42,6	7,75	50,0	10,—	52,6	10,34	40,2	9,90	27,6	13	21,2	0,23	12,6	3,85	20,5	36,50	43,2	35,3	31,0
Juli. "	71,25	44,6	7,—	45,2	9,25	48,7	10,34	40,2	10,47 ⁵⁾	29,2	13,12 ⁵⁾	21,4	0,24	13,3	3,70	19,7	36,25	42,9	35,9	31,1
Aug. "	73,25	45,9	6,50	41,9	9,—	47,4	10,89	42,4	10,82 ⁵⁾	30,2	13	21,2	0,23	13,0	3,55	18,9	36,75	43,5	36,2	31,1
Sep. "	79,00	49,5	7,—	45,2	9,—	47,4	12,30	47,8	11,27 ⁵⁾	31,4	13	21,2	0,24	13,3	3,47 ⁶⁾	18,5	37,50	44,4	37,2	32,6
2 Oct. "	110,00	68,9					15,88 ⁹⁾	61,8	14,—	39,0	15	24,4	0,31	17,2	4,25	22,7	44,75 ¹⁰⁾	53,0	47,1 ¹⁰⁾	37,3 ¹⁰⁾
" "	106,00	66,4					13,62 ⁸⁾	38,0	14,50	23,6	15	23,6	0,30	16,7	4,50	24,0	46,75 ¹¹⁾	55,3	46,4 ¹¹⁾	40,6 ¹¹⁾
" "	106,00	66,4					13,87 ⁸⁾	38,7	15,50	24,4	15	24,4	0,30	16,7	4,62 ⁶⁾	24,7	47,4 ¹²⁾	55,3	47,4 ¹²⁾	41,6 ¹²⁾

De tegenwaarde in guldens, van de £ en \$ noteringen, berekend tegen den wisselkoers van den dag. (Zie E.-S. B. van 7 Oct. 1936, blz. 733).

KOERSEN TE LONDEN.

Plaatsen en Landen	Noteerings-eenheden	3 Oct. 1936	10 Oct. 1936	12/17 Oct. '36 Laagste	17 Oct. 1936 Hoogste
Alexandrië . . .	Piast. p. £	97 1/2	97 1/2	97 1/2	97 1/2
Athene . . .	Dr. p. £	547 1/2	550	540	560
Bangkok . . .	Sh. p. tical	1/10 3/8	1/10 1/8	1/10 1/8	1/10 1/8
Budapest 1) . .	Pen. p. £	26 3/4	26 1/2	26	27
Buenos Aires 2)	p. peso p. £	17.62 1/2	17.55	17.50	17.60
Calcutta . . .	Sh. p. rup.	1/6 3/8	1/6 1/2	1/6 3/8	1/6 1/2
Constantin . .	Piast. p. £	620	612	612	612
Hongkong . .	Sh. p. \$	1/2 1/2	1/2 1/2	1/2 1/2	1/2 1/2
Kobe	Sh. p. yen	1/2	1/2 1/2	1/2	1/2 1/2
Lissabon . . .	Escu. p. £	110 3/8	110 1/2	110	110 3/8
Mexico	\$ per £	18.10	17.70	17.60	17.80
Montevideo 3)	d. per £	26 1/2	26	25 1/2	26 1/2
Montreal . .	\$ per £	4.92 1/2	4.90 3/4	4.88 1/2	4.91
Rio de Janeiro	d. per Mil.	2 1/2	2 1/2	2 1/2	2 1/2
Shanghai . .	Sh. p. \$	1/2 3/4	1/2 3/4	1/2 3/4	1/2 3/4
Singapore . .	id. p. \$	2/4 1/2	2/4 1/2	2/4 1/2	2/4 1/2
Valparaiso 4)	\$ per £	131 1/2	131 1/2	131 1/2	131 1/2
Warschau . .	Zl. p. £	26 1/2	26	25 1/2	26 1/2

1) Offic. not. 29 Sept. 16 1/2; 7 Oct. 16 1/2. 2) Offic. not. 15 laten, gem. not., welke imp. hebben te betalen 2 Sept. 17.00. 3) Offic. not. 25 Sept. 38 1/2; 6 Oct. 39 1/2. 4) Id. 11 Mrt. 1935 4 1/4. 5) 90 dg. Vanaf 28 Aug. laatste "export" notering.

ZILVERPRIJS

Londen 1)		N.York 2)	
13 Oct. 1936 . .	20	44 1/4	13 Oct. 1936
14 " 1936 . . .	20	44 1/4	14 " 1936
15 " 1936 . . .	20	44 1/4	15 " 1936
16 " 1936 . . .	19 1/2	44 1/4	16 " 1936
17 " 1936 . . .	19 1/2	—	17 " 1936
19 " 1936 . . .	19 1/2	44 1/4	19 " 1936
21 Oct. 1935 . .	29 1/2	65 1/2	21 Oct. 1935
27 Juli 1914 . .	24 1/2	59	27 Juli 1914

1) in pence p. oz. stand. 2) Foreign silver in \$c. p. oz. fine. 3) in sh. p. oz. fine

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Vorderingen.	7 Oct. 1936	15 Oct. 1936
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederlandsche Bank	f 35.452.799,12	f 51.112.299,89
Saldo b. d. Bank voor Ned. Gemeenten	1.531.529,29	228.012,40
Voorsch. op ult. Sept. (resp. Aug.) 1936 a/d. gemeent. verstr. op a. haar uit te keeren hoofds. der pers. bel., aand. in de hoofds. der grondbel. en der gem. fondsb. alsmede op. op die belastingen en op de vermogensbelasting	3.548.276,89	3.984.292,10
Voorschotten aan Ned.-Indië	97.348.421,91	98.682.847,56
Idem aan Suriname	12.740.844,12	12.698.753,80
Kasvord. weg. credietverst. afh. buitenl. Daggeldleeningen tegen onderpand . .	116.899.780,41	116.876.239,02
Saldo der postrek. v. Rijkscomptabellen Vord. op andere Staatsbedrijven 1) . . .	19.000.000,—	15.900.000,—
Verstr. ten laste der Rijksbegr. kasgeldleeningen aan gemeenten (saldo) . . .	38.186.114,07	38.386.161,76
	1.734.614,49	2.322.422,30
	28.820.000,—	28.120.000,—

Verplichtingen

Voorschot door De Ned. Bank ingev. art. 16 van haar octrooi verstrekt	—	—
Schatkistbiljetten in omloop	f 448.902.000,—	f 448.638.000,—
Schatkistpromessen in omloop	77.050.000,—	75.650.000,—
Zilverbons in omloop	1.162.960,—	1.162.223,—
Schuld op ult. Sept. (resp. Aug.) 1936 a/d. gem. weg. a. h. uit te keeren hoofds. d. pers. bel., aand. i. d. hoofds. d. grondb. e. d. gem. fondsb. alsmede op. op die bel. en op de vermogensbelasting . .	—	—
Schuld aan Curaçao 1)	957.042,08	969.146,62
Schuld aan het Alg. Burg. Pensioenf. 1)	2.726.632,12	2.718.353,39
Id. a. h. Staatsbedr. der P.T. en T. 1) . . .	83.038.688,23	84.686.800,89
Id. aan andere Staatsbedrijven 1)	1.500.000,—	1.500.000,—
Id. aan diverse instellingen 1)	107.865.147,52	105.385.504,92

1) In rekg.-crt. met 's Rijks Schatkist.

NEDERLANDSCH-INDISCHE VLOTTENDE SCHULD.

Vorderingen: 1)	10 Oct. 1936	17 Oct. 1936
Saldo Javasche Bank	—	—
Saldo b. d. Posthèque- en Girodienst	f 230.000,—	f 338.000,—
Verplichtingen:		
Voorschot 's Rijks kas e. a. Rijksinstell. . .	97.835.000,—	93.693.000,—
Schatkistpromessen in omloop	4.250.000,—	4.250.000,—
Schatkistbiljetten in omloop	2.000.000,—	2.000.000,—
Schuld aan het Ned.-Ind. Muntfonds . . .	1.414.000,—	1.414.000,—
Idem aan de Ned.-Ind. Postspaarbank . .	820.000,—	864.000,—
Belegde kasmiddelen Zelfbesturen . . .	790.000,—	790.000,—
Voorschot van de Javasche Bank	21.000,—	870.000,—

1) Betaalmiddelen in 's Lands Kas op 17 Oct. 1936 f 47.859.000,—.

CURAÇOSCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Metaal	Circulatie	Voor-schotten aan de kolonie	Dis-conto's	Diverse rekeningen	Diverse rekeningen 2)
1 September 1936	4.559	4.801	244	46	1.056	111
1 Augustus 1936	4.562	4.865	193	47	1.154	105
1 Juli 1936	4.571	4.482	78	47	894	130
1 Juni 1936	4.576	4.217	45	47	660	115
1 September 1935	4.526	4.274	110 3)	48	608	206

1) Sluftp. der activa. 2) Sluftp. der passiva. 3) Schuld aan de kolonie.

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 19 October 1936.

		Activa.	
Binnenl. Wis- sels, Prom. enz. in disc.	{ Hfdbk. f 20.194.659,93 Bijbnk. " 197.455,54 Ag.sch. " 2.254.155,58		f 22.646.271,05
Papier o. h. Buitenl. in disconto	"		—
Idem eigen portef.	f 2.244.000,—		—
Af: Verkocht maar voor debk. nog niet afgel.	"		2.244.000,—
Beleeningen	{ Hfdbk. f 210.504.234,74 1) incl. vrsch. Bijbnk. " 8.502.148,08 in rek.-crt. Ag.sch. " 33.652.798,99 op onderp. }		f 252.659.181,81
Op Effecten	f 249.131.475,15 1)		—
Op Goederen en Spec.	f 3.527.706,66		252.659.181,81 1)
Voorschotten a. h. Rijk	"		—
Munt, Goud	f 124.106.060,—		—
Muntmat., Goud	f 445.788.032,87		—
	f 569.894.092,87		—
Munt, Zilver, enz.	" 20.211.331,07		—
Muntmat., Zilver	"		590.105.423,94 1)
Belleging van kapitaal, reserves en pensioenfonds	"		39.433.272,13
Gebouwen en Meub. der Bank	"		4.600.000,—
Diverse rekeningen	"		5.347.606,26
Staat d. Nederl. (Wet v. 27, 5, '32, S. No. 221)	"		11.958.329,12
	f		f 928.994.084,31

Passiva.

Kapitaal	f	20.000.000,—
Reservefondsen	"	3.105.769,04
Bijzondere reserve	"	6.300.000,—
Pensioenfonds	"	10.232.811,71
Bankbiljetten in omloop	"	764.715.925,—
Bankassigatiën in omloop	"	30.343,59
Rek.-Cour. { Het Rijk f 53.547.062,19 saldo's: { Anderen " 68.684.875,89	"	122.231.938,08
Diverse rekeningen	"	2.377.296,89
	f	f 928.994.084,31

Beschikbaar metaalsaldo	f	236.249.917,32
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is	"	590.624.793,—
Schatkistpapier, rechtstreeks bij de Bank ondergebracht	"	—

1) Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99) f 68.518.450,—
2) Waarvan in het buitenland " 10.500.000,—
Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Goud		Circulatie	Andere opsch. schulden	Beschikk. Metaal-saldo	Dek-kings-perc.
	Munt	Muntmat.				
19 Oct. '36	124.106	445.788	764.716	122.262	236.250	66,5
12 " '36	124.106	445.788	775.275	114.813	234.579	66
25 Juli '14	65.703	96.410	310.437	6.198	43.521	54

Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkist-promessen rechtstreeks	Beleeningen	Papier op het buitenl.	Diverse rekeningen 1)
19 Oct. 1936	22.646	—	2.244	2.244	5.348
12 " 1936	22.805	—	256.082	2.207	5.269
25 Juli 1914	67.947	—	61.686	20.188	509

1) Onder de activa.

JAVASCHE BANK.

Data	Goud	Zilver	Circulatie	Andere opsch. schulden	Beschikk. metaal-saldo
17 Oct. '36 2)	108.060		159.480	23.190	34.992
10 " '36 2)	108.650		162.270	23.490	34.346
19 Sept. 1936	89.065	19.609	157.618	22.654	36.566
12 " 1936	87.064	19.695	160.382	24.764	32.700
25 Juli 1914	22.057	31.907	110.172	12.634	4.842

Data	Wissels, buiten N.-Ind. betaalb.	Dis-conto's	Beleeningen	Diverse rekeningen 1)	Dek-kings-percentage
17 Oct. '36 2)	2.190	73.760	—	10.820	59
10 " '36 2)	2.330	75.620	—	11.260	58
19 Sept. 1936	1.679	10.378	52.258	10.146	60
12 " 1936	2.348	10.509	53.838	14.484	58
25 Juli 1914	6.395	7.259	75.541	2.228	44

1) Sluftp. activa. 2) Cijfers telegrafisch ontvangen.